

A jogfosztottságtól a parlamenti képviseletig

Az első magyar képviselők a prágai és
a pozsonyi parlamentben*

ÁRPÁD POPÉLY

From Disfranchisement to Parliamentary Representation. The First Hungarian Representatives in the Parliament of Prague and Bratislava

Keywords: Czechoslovakia, Hungarian minority, communist party, parliamentary elections, parliamentary representatives

Árvay József, Bitter László, Dénes Ferenc, Dobos Imre, Lőrincz Gyula, Nagy István, Prokos József, Szigl Mária, Trencsik János, Vida Irma, Vrábel Vendel... Nevek, amelyek jobbára nemcsak a szélesebb olvasóközönség, hanem nagy valószínűséggel a történelemben jártas szakemberek számára is ismeretlenül csengenek. Többségük a politikában járatlan kétkezi munkás, traktoros, kombájnos, egységes földműves-szövetkezeti elnök vagy szövetkezeti dolgozó volt. Ami közös bennük, és amiért nevüket a történelem lapjain is érdemes megörökíteni, az az, hogy több társukkal együtt a második világháború utáni Csehszlovákia első magyar nemzetiségű parlamenti képviselői voltak, akik a jogfosztottság éveinek elmúltával kaptak helyet a prágai vagy a pozsonyi törvényhozásban. Az alábbi tanulmány részben az ő történetüket tárgyalja, részben pedig azt az utat igyekszik felvázolni, amely a magyar kisebbség teljes jogfosztásától parlamenti képviseletének – igaz, immár a kommunista párt felügyelete és égíze alatti – felújításáig vezetett.

1. A jogfosztottság időszaka (1945–1948)

A szlovákiai Magyar Párt vezető tisztségviselői, néhány pozsonyi értelmiséggel karöltve, 1945. április 13-án a párt pozsonyi Nyerges utcai székházában megalakították a

* A tanulmány a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja által támogatott, a Magyar képviselők Csehszlovákia parlamentjeiben 1918–1992 (Maďarskí poslanci v parlamentoch Československa 1918 – 1992) című kutatási program, valamint A szlovákiai magyar társadalom változásai az utóbbi 100 évben, különös tekintettel a mindennapi kultúrára című APVV-20-0336 projekt keretén belül készült. Štúdia vznikla s podporou projektu APVV-20-0336 Premeny spoločnosti Maďarov na Slovensku za posledných sto rokov, s osobitným dôrazom na ich každodennú kultúru.

Magyar Végrehajtó Bizottságot. A többek között Stelczer Lajos pártigazgató, Neumann Tibor, a pozsonyi helyi szervezet elnöke, Garzuly Ferenc, a gazdasági osztály vezetője, valamint Szalatnai Rezső és Peéry Rezső publicisták által létrehozott bizottság, abban a reményben, hogy a felújított Csehszlovákia vezetői tárgyalási partnerként ismerik el, 1945 tavaszán és nyarán több beadványt intézett a csehszlovák kormányhoz és a Szlovák Nemzeti Tanácshoz (SZNT).

A bizottság rögtön megalakulása napján – feltehetően a kassai kormányprogramra reagálva – tiltakozását fejezte ki az ellen, hogy a magyarokat egy szinten említsék a németekkel, valamint a Hlinka Gárda és a Hlinka Ifjúsága tagjaival, akik ellen hat éven keresztül maguk is küzdöttek. Következő, április 19-i emlékiratában, több példán illusztrálva, arra mutatott rá, hogy a magyar kisebbség a szlovák állam legüldözöttebb társadalmi csoportjai közé tartozott, s hogy Esterházy János pártelnök volt a szlovák parlament egyetlen ellenzéki tagja, ráadásul az egyedüli képviselője, aki nem szavazta meg a szlovákiai zsidóság deportálását lehetővé tévő alkotmánytörvényt. A fentiekre való tekintettel igazságos bánásmódot és az alkotmányban biztosított jogai tiszteletben tartását kérte a szlovákiai magyarság számára. 1945 augusztusában végül a magyar lakosság érdekképviselőjét ellátni hivatott Magyar Tanács felállítására tett javaslatot, amely a magyarságot érintő kérdésekben tanácsadó joggal rendelkezne minden hatóságnál. (Tóth 1995, 19–20., 30–36. p.)

A címzettek azonban a beadványokat sorra válasz nélkül hagyták. A Magyar Pártot az SZNT már a szlovák nemzeti felkelés első napjaiban, 1944. szeptember 1-én feloszlatta, vagyonát pedig elkobozta az állam javára. Nem került sor a Magyar Tanács létrehozására, valamint a Magyar Végrehajtó Bizottság legalizálására és tárgyalási partnerként való elismerésére sem. Az SZNT belügyi megbízottja, Gustáv Husák a nála meghallgatásra jelentkező és együttműködését felajánló pártelnököt, Esterházy Jánost 1945. április 20-án ráadásul le is tartóztatta, majd átadta a szovjet katonai szerveknek. A háború végén újjáalakuló csehszlovák állam vezetői, pártállásra való tekintet nélkül, nem a magyar és a német kisebbséggel való együttműködésben gondolkodtak. Az ismét megszerzett német- és magyarlakta területek megtartását a két kisebbség felszámolásával és a nem szláv kisebbségek nélküli cseh-szlovák nemzetállam megteremtésével igyekeztek biztosítani.

Az új csehszlovák kormány 1945. április 5-én Kassán kihirdetett programja a német és a magyar kisebbség kollektív bűnösségére hivatkozva kilátásba helyezte a két kisebbség megfosztását csehszlovák állampolgárságától, felelősségre vonását és megbüntetését, vagyona elkobzását és iskolái bezárását. A következő hónapokban elnöki dekrétumok és egyéb jogszabályok sokasága látott napvilágot, amelyek a német és a magyar kisebbséget gyakorlatilag törvényen kívül helyezték. Kimondták többek között állampolgárságuk megvonását, vagyonuk elkobzását, iskoláik, társadalmi és kul-

turális intézményeik bezárását, elbocsátásukat az állásukból, valamint kizárásukat a nemzeti bizottságokból.¹

A németek és a magyarok nem csak saját politikai párttal vagy bármiféle érdekvédelmi szervezettel nem rendelkezettek, hanem a szlovák politikai pártokból is kizárták őket. Szlovákia Kommunista Pártja (SZLKP) Központi Bizottsága és az SZNT kommunista tagjainak értekezletén már 1945. április 13-án kimondták, hogy be kell szüntetni a magyarok és a németek párttagságát és a pártba történő felvételét.² Ezt követően május 18-án az SZNT Elnöksége is határozatban tiltotta meg magyarok felvételét a politikai pártokba, azzal, hogy kivételt csupán az aktív antifasiszták és a szlovák nemzeti felkelés résztvevői kaphattak, de minden egyes kérelemről az érintett párt vezetőségének kellett döntenie. (Jablonický 1965, 407. p.) Az SZNT Elnökségének határozatára hivatkozva június 6-án a másik szlovák párt, a jobboldali Demokrata Párt Központi Titkársága szintén a magyarok felvételének beszüntetésére és a pártból való kizárására utasította a párt járási titkárságait. (Šutaj 2002, 104–105. p.)

Miután a nyugati nagyhatalmak a közel 600 ezres felvidéki magyarság egyoldalú kitelepítéséhez – a németekével ellentétben – nem járultak hozzá, a kormányzat a magyar lakosságtól tömeges internálása és kitoloncolása, a Magyarországra rákényszerített lakosságcsere, Csehszlovákián belüli széttelepítése, vagyis csehországi deportálása, végül pedig a nemzetiségének megtagadását erőszakkal kikényszerítő reszlovakizáció útján igyekezett megszabadulni. Az 1947 áprilisától 1948 decemberéig tartó lakosságcsere keretén belül közel 90 ezer magyart, a szlovákiai magyarság mintegy 15%-át telepítették át Magyarországra. A lakosságcsere nemcsak az érintett régiók és települések etnikai arculatát változtatta meg, hanem átalakította a magyar kisebbség társadalom- és művelődésszerkezetét is, mivel elsősorban értelmiségét, városi polgárságát, valamint falusi nagy- és középbirtokosságát érintette.

A két hullámban, 1945 őszén, majd 1946–1947 telén végrehajtott csehországi deportálás során előbb 10 ezer, majd több mint 40 ezer magyart hurcoltak el közmunka ürügyén a cseh országrészekbe, az 1946 júniusában útjára indított reszlovakizáció keretén belül pedig több mint 400 ezer magyart kényszerítettek nemzetisége megtagadására. A cseh–szlovák nemzetállam megteremtésének szolgálatába állították végül a népbíráskodást is. A magyarokkal szembeni nagyszámú népbíróági per és ítélet (a magyarok közül került ki a szlovák népbíróóságok által elítéltek 60%-a), különösen pedig Esterházy János 1947. évi halálos ítélete a magyar kisebbség kollektív bűnösségét, jog- és vagyonfosztásának, valamint kitelepítésének jogosságát volt hivatva igazolni.³

1 A magyarelles jogszabályok jegyzékét I. Popély 2014a, 166–181. p.

2 Slovenský národný archív, Bratislava (a továbbiakban: SNA), f. Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska – pléna (a továbbiakban: ÚV KSS – pléna), k. 1819, a. j. 1.

3 A csehszlovák nemzetállami törekvésekre I. Kaplan 1993.

A kassai kormányprogram és a Beneš-dekrétumok Csehszlovákiájában nem lehetett helyük a felvidéki magyar politikusoknak sem, legyen szó jobb- vagy baloldali, ellenzéki vagy aktivista politikusokról. Az egykori magyar parlamenti képviselők közül Magyarországon maradt vagy az üldöztetés elől oda távozott többek között Szüllő Géza, Körmendy-Ékes Lajos, Porubszky Géza, Turchányi Imre, Surányi Lajos, Borovszky Géza, de voltak olyanok is – Holota János, Szilassy Béla, Schulz Ignác –, akik idővel a tengerentúli emigrációt választották. (vö. Simon 2018, 126–128. p.) A Csehszlovákiában maradó Esterházy Jánost, amint azt már említettük, halálra ítélték, az ítéletet pedig csupán azért nem hajtották végre, mivel a Magyar Párt vezetőjét a szovjet katonai szervek már 1945 nyarán a Szovjetunióba hurcolták, ahol tíz év kényszermunkatáborra ítélték.

Néhány baloldali, aktivista vagy a politikától már visszavonult egykori képviselőnek (például Drab Sándornak, Csomor Istvánnak, Lelley Jenőnek) sikerült ugyan az üldöztetést elkerülnie, de a politikai életbe már ők sem térhettek vissza. Az egyetlen kivételt az egykori kommunista nemzetgyűlési képviselő és központi bizottsági tag, Major István jelentette. További politikai pályafutásának előfeltétele reszlovakizálása volt, magyar származása miatt azonban parlamenti képviselő már nem lehetett, s éveken keresztül a párt Központi Bizottságában sem kapott helyet.⁴

Legális politikai párt, illetve érdekképviseleti lehetőség hiányában a magyar kisebbség érdekvédelmét néhány titkos, illetve féllegális szervezet próbálta meg felvállalni és ellátni. A már említett, s több-kevesebb rendszerességgel 1947-ig működő Magyar Végrehajtó Bizottság mellett ilyen volt többek között a Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség, a Szlovákiai Magyar Antifasiszták Szövetsége, valamint a Szlovákiából Menekült Demokrata Magyarok Bizottsága. A legszervezettebbnek és leghosszabb életűnek az 1945–1946 fordulóján életre hívott Népi Szövetség bizonyult, amely memorandumok sokaságában tájékoztatta a magyarországi politikai és egyházi vezetőket a szlovákiai magyarság helyzetéről és sérelmeiről.

Miután magyar sajtótermék a háború utáni Csehszlovákiában nem jelenhetett meg, a pozsonyi Szlovák Egyetem helyettes tanársegéde, Arany A. László által irányított Népi Szövetség a magyar lakosság tájékoztatása céljából 1946 folyamán *Észak Szava* és *Gyepű Hangja* címmel két röplapszerű illegális lapot is kiadott, amelyekben elsősorban a lakosságcsere, a reszlovakizáció és a békekonferencia kérdéseivel foglalkozott. Legnagyobb volumenű akciója a Gyöngyösi János magyar külügyminiszterhez intézett 1946. augusztus 3-i békememoranduma volt. Ebben a felvidéki magyarság érdekeinek védelmét kérte a magyar békeküldöttségtől, egyben azon kérésének tolmácsolását, hogy a magyarlakta területek hovatartozásáról nemzetközi felügyelet alatti népszavazáson dönthessenek. A szövetség aktivistáit, immár a kommunista Csehszlovákia hatóságai 1949-ben – a magyar AVH hathatós közreműködésével – letartóztatták és többjüket hosszú börtönbüntetésre ítélték.⁵

4 Major politikusi és életpályájára I. Kiss 1980.

5 A Népi Szövetség történetére I. Bukovszky 2016.

A különböző névváltozatok alatt fellépő Szlovákiai Magyar Antifasiszták Szövetsége a kommunista pártból kizárt szlovákiai magyar kommunisták érdekvédelmi szervezeteként kívánt fellépni. A kommunista párt egykori magyar nemzetiségű tagjai 1945 nyaratól kezdődően több emlékirattal fordultak a prágai és a pozsonyi kommunista pártvezetéshez, amelyekben a pártból történt kirekesztésük mellett elsősorban az ellen emelték fel a szavukat, hogy az antifasisztának nevezett intézkedések válogatás nélkül mindenkire, így a magyar dolgozókra is vonatkoznak. A többek között Fábry József, Balogh-Dénes Árpád, Kugler János és Pálenyik Ferenc által vezetett magyar kommunisták Klement Gottwaldhoz, Csehszlovákia Kommunista Pártja (CSKP) elnökéhez és Viliam Širokýhoz, az SZLKP elnökéhez címzett 1946. július 8-i emlékiratukban azt a kérést is megfogalmazták, hogy tegyék lehetővé a magyar földművesek és munkások kommunista mozgalmon belüli szervezkedését, emlékiratukra azonban még csak válasz sem érkezett.⁶

A Szlovákiából Menekült Demokrata Magyarok Bizottsága a magyar kormány hivatalos engedélye nélkül, de csendes jóváhagyásával 1945. szeptember elején alakult meg Budapesten. A Holota János volt prágai nemzetgyűlési képviselő, Érsekújvár egykori polgármestere vezetésével létrejött bizottság nemcsak az elmenekült és kiutasított, hanem a Csehszlovákiában maradó magyarok érdekében is igyekezett fellépni. A többi szerveződéshez hasonlóan elutasította a kikényszerített lakosságcserét, s a magyarlakta területek Magyarországhoz csatolása, a Csehszlovákiában maradó magyarok számára pedig a teljes polgári jogok biztosítása mellett szállt síkra. A párizsi békekonferencia idején, a békekonferencia elnökségéhez intézett 1946. augusztus 19-i táviratában, majd augusztus 23-i memorandumában egy nemzetközi vizsgálóbizottság Szlovákiába küldését, s vagy a kisebbségi jogok biztosítását, vagy pedig a magyarlakta területek Magyarországhoz csatolását kérte a békekonferenciától.⁷

2. Választójog és parlamenti képviselet nélkül (1945–1954)

A háború utáni csehszlovák választási törvények az ország német és magyar lakosságát aktív és passzív választójogától is megfosztották, függetlenül attól, hogy rendelkezett-e csehszlovák állampolgársággal vagy sem. A németek és a magyarok így a háború utáni első parlamentek megválasztásában nem vehettek részt, s képviselővé sem voltak megválaszthatóak. Az 1945. október 28-án összeülő Ideiglenes Nemzetgyűlést még nem közvetlenül, hanem közvetve, a helyi nemzeti bizottságok által választott delegátusok útján választották, az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 1946. májusi, majd a kommunista hatalomátvétel utáni első Nemzetgyűlés 1948. májusi megválasztása

6 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (a továbbiakban: MNL OL), f. XIX-J-1-j, Külügyminisztérium TÜK-iratai, Csehszlovákia, 49. d., 9/pol/res-1948.

7 Tóth 1995, 141. p.; MNL OL, f. XIX-J-1-j, Külügyminisztérium TÜK-iratai, Csehszlovákia, 56. d., 1767/1946.

azonban már közvetlenül történt. Az ezek megválasztását szabályozó jogszabályok⁸ sorra kimondták, hogy választójoggal csupán a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok rendelkeznek, s parlamenti képviselővé is csupán a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok választhatóak.

Hasonlóan rendelkeztek a pozsonyi Szlovák Nemzeti Tanács újjáalakítását szabályozó jogszabályok is. Az SZNT-be nem csak 1945-ben, de 1946-ban és 1948-ban sem tartottak közvetlen választásokat. A szlovák parlamentet 1945-ben – a Nemzetgyűléshez hasonlóan – delegátusok útján választották, 1946-ban és 1948-ban pedig a nemzetgyűlési választások eredményei alapján alakították újjá. Az SZNT újjáalakítását elrendelő jogszabályok⁹ szintén kivétel nélkül leszögezték, hogy képviselőjelöltek csupán cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok lehetnek. A két törvényhozó szervnek így a csehek és szlovákok mellett ukrán, a prágai parlamentnek pedig lengyel képviselői is voltak, magyar és német képviselők ezzel szemben egyik testületben sem kaphattak helyet.

A nemzetiségi cenzust belefoglalták az állandó választói névjegyzékről rendelkező törvénybe is. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1946. február 21-én kelt 28/1946. számú törvénye kimondta, hogy a választójog gyakorlásának előfeltétele az állandó választói névjegyzékbe való felvétel, ebbe azonban csupán cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok vehetők fel.¹⁰ Noha a jogszabály az ország lakosságának mintegy egynegyedét megfosztotta a választójogától, a törvényjavaslat parlamenti előadóját, Zděnek Peškát mindez nem akadályozta annak leszögezésében, hogy Csehszlovákia a törvénnyel „az egész világ legdemokratikusabb államainak egyikévé” válik.¹¹

Amint arra már utaltunk, magyar származása miatt nem lehetett parlamenti képviselő Major István, aki pedig korábban a kommunista párt legbefolyásosabb szlovákiai tagjai közé tartozott, s 1925–1931 között a párt prágai nemzetgyűlési képviselője, 1929–1938 között pedig a CSKP KB tagja is volt. Majort az SZLKP 1945. augusztus 11–12-i zsolnai országos konferenciáján eredetileg az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe és a párt új Központi Bizottságába is jelölni akarták, a pártvezetés döntése értelmében azonban végül egyik testületben sem kaphatott helyet. (Vartíková 1971, 173., 215. p.)

Az 1946. és az 1948. évi parlamenti választásnak a magyaroktól a járásokban egyaránt volt néhány sajátossága. A magyarok választójogának megvonása 1946-ban azt eredményezte, hogy a csaknem színtiszta magyar lakosságú járásokban a választásokon részt vevők száma és aránya rendkívül alacsony volt. Amíg a szlovák jellegű jár-

8 A 48/1945. számú kormányrendelet, a 65/1946. számú alkotmánytörvény és a 75/1948. számú törvény.

9 Az SZNT 91/1946. számú rendelete és a Nemzetgyűlés 168/1948. számú törvénye.

10 *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. Ročník 1946, částka 11., 177–184. p.

11 Digitální knihovna, Prozatímní NS RČS 1945-1946, *Těsnopisecká zpráva o 33. schůzi Prozatímního Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve čtvrtek dne 21. února 1946.*, <https://www.psp.cz/eknih/>

sokban a választáson részt vevők aránya gyakran az összlakosság 60%-át is meghaladta, a magyar túlsúlyú járásokban ez az arány mindössze pár százalékot tett ki. A Dunaszerdahelyi járásban például csupán az összlakosság 3,9%-a, a Királyhelmeceiben 4,8%-a, Komáromiban 6,9%-a, a Párkányiban pedig 6,8%-a, nyilván a helyi, illetve oda betelepült szlovák lakosság adhatta le a szavazatát.¹²

Miután 1948-ban az immár szlovákként elkönyvelt reszlovakizáltak választási részvételének már nem volt akadálya, a magyarlakta járásokban a választásokon részt vevők száma gyakran a többszörösére emelkedett. Az 1948. évi választás másik sajátos jelensége az volt, hogy a Nemzeti Front kommunisták által vezetett egységes jelöl-listája éppen a magyarlakta járásokban kapta a legtöbb szavazatot. A Komáromi járásban például 98,1%-os, a Dunaszerdahelyiben 99,2%-os, a Tornaljaiban 99,5%-os, a Párkányiban pedig egyenesen 100%-os sikert könyvelhetett el. (Barnovský 1998, 179–180. p.) A hatalom számára rendkívül kedvező eredményeket – azok elismerten manipulált volta mellett – az magyarázhatja, hogy a háború után egyszer már meghurcolt, megfélemlített reszlovakizált magyar lakosság óvakodott a lista ellen szavazni, ráadásul a kommunisták hatalomra jutásától saját sorsának a jobbra fordulását is remélte.

Az 1948. februári kommunista hatalomátvétel ugyanakkor a magyar kisebbség helyzetében és jogállásában jó ideig nem hozott, nem is hozhatott semmiféle pozitív változást, már csak azért sem, mivel a kisebbséggellenes politika első számú szorgalmazója és végrehajtója éppen a kommunista párt volt. A hatalomátvételt követő hónapokban változatlanul folytatódott a lakosságcsere és a reszlovakizáció, nem jött számításba a Csehszlovákia deportált magyarok hazatérésének lehetősége sem, érvényben maradt valamennyi korábbi magyarellenos jogszabály, a központi és a szlovák állami szervek pedig sorra fogadták el és foganatosították az újabb és újabb jogfosztó intézkedéseket. Nem képezett ez alól kivételt az Alkotmányozó Nemzetgyűlés által 1948. május 9-én elfogadott szovjet típusú új alkotmány sem, amely a Csehszlovák Köztársaságot a csehek és a szlovákok államaként határozta meg. Az alkotmány nemzetiségi jogokat nem tartalmazott, a kisebbségek létezéséről még csak említést sem tett, ezzel szemben már a preambuluma leszögezte, hogy „államunk nemzeti állam lesz, mely minden ellenséges elemet leráz magáról”.¹³

A Csehszlovák kommunista párt- és állami vezetés 1948 nyarától kezdődően mégis rákényszerült arra, hogy a magyar kisebbséggel szembeni politikáját átértékelje. Elhatározását több tényező befolyásolta. Egyrészt világossá vált, hogy a lakosságcsere nem hajtható végre a remélt terjedelemben, s mindenképpen számolni kell a magyar lakosság egy részének Csehszlovákiában maradásával, akik helyzetét előbb-utóbb rendezni kell. Másrészt a korábban a csehszlovák nemzetállami törekvéseket támogató Szovjetunió ekkor már szintén az érdekszférájába tartozó Csehszlovákia és

12 Vö. *Štatistická príručka Slovenska 1947*. Bratislava, Štátny plánovací a štatistický úrad, 1947, 13–24. p.; Krivý–Zemko 2008, 96–98. p.

13 A Csehszlovák Köztársaság alkotmánya 1949, 6. p.

Magyarország közötti kapcsolatok normalizálásában volt érdekelt. A harmadik tényező a magyar kommunista párt- és állami vezetés volt, amely 1948 folyamán erőteljes nyomást gyakorolt Prágára a magyar kisebbség helyzetének pozitív értelmű rendezése érdekében.

A magyar lakosság többsége 1948–1949 fordulóján visszakapta csehszlovák állampolgárságát és elkobzott vagyonának egy részét, 1948 végén leállították a lakosságcserét és a reszlovakizációt, 1949 első hónapjaiban pedig visszatérhettek otthonaikba a Csehországba deportált magyarok is. Engedélyezték egy magyar nyelvű pártlap, az *Új Szó* megjelentetését, egy magyar kulturális egyesület létrehozását, és 1948 őszén újraindulhatott a három éve szünetelő magyar nyelvű oktatás is. A pártvezetés ugyanakkor az addigi magyarellenes politika eredményeit is igyekezett megőrizni, s elejét venni egyebek között bármilyen magyar politikai párt vagy érdekvédelmi szervezet létrehozásának.

A pártvezetésnek a magyar érdekképviselői szerv létrehozására irányuló törekvések miatti aggodalmi nem voltak teljesen alaptalanok. A kisebbségi magyar kommunista értelmiség egyes képviselői részéről 1948 nyarán valóban felmerült egy magyar érdekképviselői szerv életre hívásának az igénye. A csehszlovákiai magyar kommunisták nevében Balogh-Dénes Árpád és Fábry Zoltán előbb 1948. július 15-én, majd augusztus 1-jén két emlékiratot is intézett Rákosi Mátyáshoz, illetve a magyarországi kommunista vezetéshez. Ezekben a küszöbönálló csehszlovák–magyar pártközi tárgyalások és csehszlovák–magyar megegyezés apropóján, valamint a csehszlovákiai lengyelek és ukránok¹⁴ hasonló érdekvédelmi szervezeteinek meglétére hivatkozva megfogalmazták azt az igényüket, hogy a csehszlovák–magyar szerződés biztosítsa egy olyan magyar tömörülés létrehozását, amely a magyar kisebbség politikai, kulturális és gazdasági érdekeit lenne hivatott képviselni. Amint azt a július 15-i emlékiratban megfogalmazták, „ha a szlovákiai magyarságnak nem lesz olyan fóruma, mely feljogosítja és hivatva lesz a népi demokrácia szellemében képviselni és védeni a magyarság jogait, abban az esetben, tekintettel a szlovák kormányzati tényezők és közegeinek magyarellenes nacionalista beállítottságára, a magyarságnak megadandó jogegyenlőség a gyakorlatban semmivé vagy legalábbis teljesen csekély értékűvé válik”. (Tóth 1995, 241–251. p.)

A csehszlovák kommunista vezetés egy efféle magyar érdekvédelmi szervezet létrehozásáról természetesen hallani sem akart. Klement Gottwald pártelnök már a CSKP KB 1948. június 9-i ülésén, amelyen bejelentette a magyar kisebbséggel szembeni politika megváltoztatásának szükségességét, leszögezte azt is, hogy a magyarok semmilyen önálló párttal vagy különleges státúttal nem rendelkezhetnek. (Popély 2008, 39. p.) Ugyanezt mondta ki az SZLKP KB Elnöksége melletti különbizottság, amelyet

14 Az eperjesi Ukrán Nemzeti Tanács 1945-ben még az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe és az SZNT-be is delegálhatott képviselőket.

május 31-én azzal a feladattal hoztak létre, hogy dolgozza ki és terjessze a pártvezetés elé a magyarkérdés rendezésére vonatkozó javaslatokat. A bizottság június 16-án kidolgozott javaslattervezete, amellelt, hogy kilátásba helyezte némi kisebbségi jogok biztosítását, óvott egy önálló magyar politikai párt létrehozásának az engedélyezésétől. (Popély 2008, 44–47. p.)

A CSKP KB Elnöksége 1948. július 8-án már határozatban is rögzítette, hogy megengedhetetlen bármilyen magyar politikai szervezet vagy párt létrehozása, elrendelve egyúttal azt is, hogy a magyar kommunistákat a kommunista pártba kell felvenni. Ugyanebben a szellemben nyilatkozott a CSKP KB Elnökségének július 19-i ülésén Klement Gottwald, aki a létrehozandó magyar kulturális egyesülettel kapcsolatban határozottan elutasította, hogy abból esetleg valamiféle politikai párt jöjjön létre. (Popély 2008, 51–54. p.) Mindezt Viliam Široký, az SZLKP elnöke 1948 őszén személyesen is közölte Lőrincz Gyulával, a majdani magyar kulturális egyesület elnökével, amikor tájékoztatta őt a magyar kulturális szervezet létrehozásának szándékáról. Široký szerint a magyar szervezet létrehozása során a lengyel kulturális szervezet alapszabályából kellene kiindulni, figyelembe kell azonban venni, hogy a lengyelek Csehszlovákiával együtt a világháború győztesei, a magyarok viszont annak vesztesei közé tartoznak. Amíg tehát a lengyel szervezet Lengyelországgal is tarthat fenn kapcsolatot és bizonyos politikai tevékenységet is kifejthet, addig a magyar szervezetnek semmilyen politikai funkciója nem lehet. (Szabó 2004, 204. p.)

A végül 1949. március 5-én Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete (Csemadok) néven megalakuló magyar kulturális szervezetet a magyar lakosság ennek ellenére hajlamos volt nem csupán kulturális, hanem érdekvédelmi szervezetének is tekinteni. A Csemadok részéről megnyilvánuló érdekképviseleti szándékot az állampárt általában igyekezett elfojtani, időnként azonban, különösen a hatvanas évek szabadabb politikai légkörében, mégis teret engedett az ilyen irányú törekvéseknek.

A magyarsággal kapcsolatos párdöntések előkészítésébe és végrehajtásába bevonták a szlovák pártvezetés melletti Magyar Bizottságot is. Az 1948. november 12-én létrehozott bizottság elnöke Daniel Okáli belügyi megbízott volt, de helyet kaptak benne a két világháború közötti csehszlovákiai kommunista mozgalom magyar pártmunkásai: Major István, Lőrincz Gyula, Kugler János és Rabay Ferenc, titkári minőségben pedig Fábry István is.¹⁵ A bizottság magyar tagjainak, miközben aktívan kivették a részüket egyebek között az *Új Szó* elindításából, a Csemadok létrehozásából és a magyar nyelvű oktatás újraindításából, elkerülhetetlenül szembesülniük kellett a kisebbségi magyar sérelmekkel, amelyek orvoslását gyakran a szlovák pártvezetés ellenében is megpróbálták előmozdítani.

15 Major 1945 után a kommunista párt pozsonyi Pravda Kiadóvállalatának vezérigazgatója, Lőrincz a kiadó grafikusja, Kugler kassai városi párttitkár, Rabay a pozsonyi városi nemzeti bizottság képviselője, Fábry tornaljai járási párttitkár volt.

Mindez a szlovák pártvezetésben azt a gyanút keltette, mintha a bizottság a KB-t megkerülve a párt önálló szekciójaként, valamiféle „csehszlovákiai magyar kommunista pártként” igyekezne fellépni. Ezért amikor a bizottság magyar tagjai 1949 őszén felszólaltak az osztályszempontúnak beállított újabb kitelepítési akció, az ún. Dél-akció egyoldalú magyarellenessége ellen, az SZLKP KB Elnöksége nem egészen egyéves fennállása után, 1949. október 21-én kimondta a Magyar Bizottság feloszlását. Titkára, Fábry István egy ideig még az SZLKP KB titkárságának magyar ügyekben illetékes referense maradt.¹⁶

Miután a CSKP KB Elnöksége 1948. július 8-án kimondta a magyar kommunisták kommunista pártba történő felvételének szükségességét, az SZLKP KB Titkársága 1948 őszén kidolgozta, majd december 9-én körlevél formájában a párt területi titkárságainak is megküldte az ezt szabályozó irányelveket. Ezek szerint a magyarok – tagjelöltként – akkor vehetők fel a pártba, ha legalább két régi párttag ajánlja őket, s a helyi és a járási pártszervezet azt jóváhagyja. Az Elnökség kivételes esetekben eltekinthetett a tagjelölti határidőtől azoknál az 1938 előtti párttagoknál, akik antifasiszta tevékenységet folytattak, sőt egészen kivételesen párttagságuk folyamatosságát is elismerhette.¹⁷

A magyar párttagok száma ugyanakkor meglehetősen lassan emelkedett. Egyrészt a korábban kizárólag szlovákokból álló pártalapszervezetek sem szívesen vettek fel magyarokat a tagjaik közé, másrészt maguk a magyarok sem törekedtek tömegesen a párttagságra. Az SZLKP-nak 1951. szeptember 30-án, vagyis három évvel a magyarok párttagságának lehetővé tétele után így még mindig igencsak kevés, mindössze 3550 magyar nemzetiségű tagja és tagjelöltje volt, ami az összes párttag és tagjelölt 1,9%-ának felelt meg. Ez különösen annak fényében minősült rendkívül alacsonynak, hogy a magyaroknál jóval kisebb létszámú ukránoknál ez az arány 2,5%-ot tett ki.¹⁸ Az SZLKP KB Elnöksége ezért 1952. március 1-jén a kerületi pártbizottságokhoz intézett levelében a magyar párttagok számának növelésére és a járási pártbizottságokba való beválasztására utasította a címzetteket.¹⁹

A magyar nemzetiségű párttagok számának és arányának növekedése a későbbiekben felgyorsult, ennek ellenére a magyarok a kommunista pártban továbbra is mélyen alulreprezentáltak maradtak. Egy tíz évvel későbbi, 1961. december 31-i állapotot rögzítő kimutatás szerint az SZLKP 281 918 tagja és tagjelöltje közül 22 490-en voltak magyar nemzetiségűek, ami az összlétszám 8,0%-ának felelt meg. (Pešek 2012, 280–281. p.) Ez még mindig jócskán alulmúlta a magyar lakosság Szlovákia összlakosságán belüli 1961. évi 12,4%-os arányát.

16 A Magyar Bizottságra I. Popély 2014b, 113–128. p.

17 SNA, f. ÚV KSS – tajomník Moško, k. 2345, a. j. 20.

18 SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo (a továbbiakban: ÚV KSS – Preds.), k. 812., a. j. 2; vö. Pešek 2012, 255–266. p.

19 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 814., a. j. 7.

Hasonló lassúsággal haladt a magyarok beszerzése a nemzeti bizottságokba. Az SZLKP KB Elnöksége 1949. március 18-án arra utasította a párt alsóbb szintű szerveit, hogy a nemzeti bizottságok tervezett átszervezése során biztosítsanak bennük helyet a „magyar antifasisztáknak” is. Az ülésen megtárgyalt javaslat szerint a magyaroknak a kerületi és a járási nemzeti bizottságokban is a számarányuknak megfelelő helyet kell kapniuk, arányuk azonban egyetlen járási nemzeti bizottságban se haladja meg az 50%-ot.²⁰ A szlovákiai helyi nemzeti bizottságok átszervezéséről az SZLKP KB 1949. november 10–11-i ülése határozott, s kimondta, hogy azokban egyenjogú és megfelelő képviseletet kell biztosítani a magyaroknak is.²¹

A nemzeti bizottságok átalakítása azonban a magyarok településeken gyakran nehézségekkel járt. A helyi magyar és a betelepült szlovák lakosság számos településen nem fogadta el a másik jelöltjeit, így a jelöléseket és a választásokat több esetben meg kellett ismételni. Az 1950. április 10-én záruló átszervezéseket követően a 61 339 szlovákiai helyi nemzeti bizottsági tag közül mindössze 3942, vagyis 6,4%-uk volt magyar, ami – a párttagokhoz hasonlóan – messze alulmúlta a magyar lakosság Szlovákia összlakosságán belüli részarányát. Mindez 1950. június 24-én arra készítette az SZLKP KB Elnökségét, hogy határozatban mondja ki az átszervezések során bekövetkezett hiányosságok kiküszöbölésének szükségességét, egyebek között azokban az esetekben is, amikor a magyarok nem kaptak elégséges képviseletet.²²

A kérdés azonban továbbra sem rendeződött, olyannyira, hogy a következő években a prágai pártvezetés szintjén és kormány szinten is kénytelenek voltak foglalkozni vele. A kormány 1952. június 17-én elrendelte a nemzeti bizottságok magyarokkal történő kiegészítését és magyaroknak felelős tisztségekbe való kinevezését, a Megbízottak Testületének a kormányhatározatot konkretizáló 1952. július 1-jei határozatsomagja pedig kimondta egyebek között, hogy a Nyitrai és a Kassai kerületben a kerületi nemzeti bizottság alelnökévé magyar személyt kell kinevezni. A határozatsomag teljesítéséről készült 1952. október 31-i jelentés viszont még mindig csupán felelős eredményekről számolhatott be. A két kerületi nemzeti bizottságnak már magyar alelnöke volt Mandák József, illetve Dénes Ferenc személyében, a különböző szintű szlovákiai nemzeti bizottságok 67 131 tagja közül több mint 8 ezer, azaz 12%-uk volt magyar, amint azonban azt a jelentés is kénytelen volt elismerni, járási és kerületi szinten ennél jóval kedvezőtlenebb volt a helyzet.²³

20 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 790., a. j. 10.

21 SNA, f. ÚV KSS – pléna, k. 1822.

22 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 796., a. j. 16.

23 SNA, f. Úrad predsedníctva Zboru povereníkov – zasadnutia Zboru povereníkov, k. 89., inv. č. 592; k. 105., inv. č. 610

3. Az első magyar képviselők behívása a Szlovák Nemzeti Tanácsba (1954)

Az SZNT első magyar nemzetiségű képviselőinek parlamentbe juttatására nem választások keretében, hanem behívás útján került sor. Behívásuk a pozsonyi parlament 1953 nyarán tervbe vett kiegészítése kapcsán merült fel. Az SZNT kiegészítését célzó, a kerületi pártbizottságok javaslatai alapján kidolgozott eredeti javaslat, amelyet az SZLKP KB Titkársága 1953. május 25-én, a KB Elnöksége pedig június 20-án vitatott meg, magyar képviselők parlamentbe juttatásával még nem számolt, a pótképviselőnek javasolt 30 személy közé azonban már 6 magyar nemzetiségűt is besorolt. A javaslat szerint a Pozsonyi kerületből pótképviselő lett volna Árvay József, a nagymegyeri járási nemzeti bizottság referense, a Nyitrai kerületből Haladík József, a fűri egységes földműves-szövetkezet (efsz) elnöke, a Besztercebányai kerületből pedig Gesko Mihály, a nagybalogi efsz dolgozója, Dolenszky Mária, az ipolyviski efsz állatgondozója, Nagy István, a füleki zománcedénygyár munkása és Nagy István, a sajojgömöri helyi nemzeti bizottság (hnb) titkára.²⁴

Miután az Elnökség június 20-i ülésén nem született végleges döntés a kérdésben, az új képviselők kinevezésének kérdésére az SZLKP KB Elnökségének és a Megbízottak Testülete Elnökségének 1953. augusztus 11-i rendkívüli együttes ülésén tértek vissza. Ezen azonban már nem csupán az SZNT kiegészítése, hanem szélesebb körű átalakítása került terítékre. Az előterjesztett s a képviselők közel felének a lecserélésével számoló javaslat szerint az átalakított SZNT 77 kommunista képviselője között 5, az ugyancsak 77 kommunista pótképviselő között pedig 4 magyar nemzetiségű kapott volna helyet.

Az augusztus 11-én előterjesztett tervezet a Pozsonyi kerületből képviselőnek javasolta a már említett Árvay Józsefet, a Nyitrai kerületből a már szintén említett Haladík József mellett Bitter Lászlót, a csallóközarányosi efsz elnökét, a Besztercebányai kerületből a füleki zománcedénygyárban dolgozó Nagy Istvánt, az Eperjesi kerületből pedig Veres Miklóst, a nagyszelmenci efsz elnökét. Pótképviselőként ezúttal a Pozsonyi kerületből Szigl Mária éberhárdi traktoros, a Besztercebányai kerületből pedig Dolenszky Mária, Gesko Mihály és Nagy István, a sajojgömöri hnb titkára jött volna számításba.²⁵ A nevezettek mind párttagok, s a hatalom követelményeinek megfelelően kivétel nélkül munkás- vagy parasztszármazásúak voltak. A róluk készült kádervélemények mindegyiküknél kiemelték a népi demokratikus rendszer iránti elkötelezettségüket.

Az SZLKP KB Elnökségének és a Megbízottak Testülete Elnökségének együttes ülésén elfogadott határozat az 5 magyar képviselő mindegyikének jelölésével egyetér-

24 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 839., a. j. 15. (A két Nagy István csupán névrokona volt egymásnak.)

25 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 844., a. j. 23/a.

tett, Szigl és Gesko pótképviselőnek jelölését azonban elutasította. Hasonló döntés született az SZLKP KB Elnökségének augusztus 17-i ülésén is, azzal a különbséggel, hogy a már korábban jóváhagyott 5 magyar képviselő és 2 pótképviselő mellett Mihalik Istvánt, a légi efsz elnökét is pótképviselőnek javasolták. Az Elnökség döntése értelmében így az átalakított SZNT 77 kommunista képviselője közül 66 lett volna szlovák, 5-5 magyar és ukrán, 1 pedig német,²⁶ a 77 pótképviselő közül 70 szlovák, 4 ukrán és 3 magyar nemzetiségű.²⁷

A szlovák pártvezetés által jóváhagyott javaslatokat a prágai pártközpontnak kellett szentesítenie. Az azonban az SZNT tervezett nagyméretű átalakítását elvetette, helyette a testület kiegészítésére, illetve a megüresedett képviselői helyek betöltésére utasította a pozsonyi vezetést. Az SZLKP KB Elnöksége így 1953. október 22-én – korábbi határozatait érvénytelenítve – az SZNT kiegészítéséről, a tíz üresedésben lévő képviselői hely betöltéséről határozott. A magyar képviselő- és pótképviselő-jelölteket ez annyiban érintette, hogy a korábban jóváhagyott öt magyar képviselő helyett végül csupán három, Árvay József, Bitter László és Nagy István képviselővé jelölését foglalták határozatba, a pótképviselők kinevezése pedig teljes egészében lekerült a napirendről.²⁸

Az új képviselők behívására hivatalosan a belügyi megbízott volt jogosult. Miután Jozef Lietavec belügyi megbízott a pártvezetés által kijelölt személyeket 1954. február 25-én és 26-án kelt határozataival behívta a parlamentbe, 1954 tavaszán sor kerülhetett a parlamenti eskütételükre is. A magyar képviselők közül Árvay József és Bitter László az SZNT 1954. március 25-i, a hosszú ideje betegeskedő Nagy István az április 27-i ülésén tette le a képviselői esküt. Mindhárman helyet kaptak a parlamenti bizottságokban is: Árvay és Bitter a Földművelésügyi Bizottság, Nagy a Gazdasági Bizottság tagja lett.²⁹ Nagy István 1954. május 23-án elhunyt, így ő csupán nem egész négy hétig volt a testület képviselője, Árvay és Bitter azonban az SZNT megbízatási idejének lejártáig megtartotta a képviselői mandátumát, sőt, Árvay helyet kapott az 1954 novemberében megválasztott új SZNT-ben is.

Az első magyar nemzetiségű parlamenti képviselők eskütétele a szlovákiai magyar sajtóban gyakorlatilag teljes egészében visszhangtalan maradt. Az *Új Szó* az SZNT március 25-i üléséről közölt tudósításában, noha beszámolt arról, hogy a testület új képviselői letették az alkotmányban előírt esküt, nevüket nem hozta nyilvánosságra, s azt

26 A német nemzetiségű képviselő Anton Tencer állami díjjal kitüntetett kőműves lett volna. Miután azonban kinevezésére végül nem került sor, a szlovák parlamentnek sem akkor nem lett, s azóta sem volt német nemzetiségű képviselője.

27 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 845., a. j. 24. (A szlovák pártvezetés határozott a Szlovák Megújodás Pártja és a Szabadságpárt képviselőiről és pótképviselőiről is, e két párt azonban magyar jelölteket sem ekkor, sem a későbbiekben nem állított.)

28 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 849., a. j. 31.

29 *Stenografický zápis o priebehu (23.) zasadnutia Slovenskej národnej rady, ktoré bolo dňa 25. marca 1954 v Bratislave*, 5. p.

sem tartotta fontosnak megemlíteni, hogy magyar nemzetiségűek is voltak közöttük.³⁰ Nagy István április 27-i eskütétele után az ő neve már megjelent a lapban, nemzetisége azonban nem, arra legfeljebb a neve alapján következtethettek a lap olvasói.³¹

A három magyar nemzetiségű képviselő egyaránt gazdag munkásmozgalmi múlttal rendelkezett. Árvay és Bitter tagja volt már a szociáldemokrata pártnak, majd 1921-ben mindketten a kommunista párt alapító tagjai közé tartoztak. Bitter a Komáromi járás küldötteként 1921 januárjában részt vett a szlovákiai kommunista mozgalom fenyőházi egyesítő kongresszusán is. Nagy István, miután 1915-ben orosz hadifogságba esett, 1918-ban az orosz, majd 1919-ben a magyar Vörös Hadsereg katonája lett. 1923-ban belépett a kommunista pártba, a húszas évek első felében a losonci járási pártbizottság elnöke, a harmincas években a Szovjetunió Barátainak Szövetsége losonci járási bizottságának elnöke volt. Árvay 1949 után tevékenyen kivette a részét a szervezetek megszervezéséből. Nagy István 1951 novemberében a zománcedénygyár dolgozói nevében köszönthette a csehszlovák–magyar kulturális egyezmény prágai aláírása után Fülekre látogató Révai József magyar népjóléti minisztert. Nagy életútjához tartozik végül az is, hogy 1953 júniusában, az SZLKP X. kongresszusán beválasztották a párt Központi Bizottságába.

Érdemi képviselői munkát a szlovák törvényhozásban, akárcsak a többi képviselő, nyilván egyikük sem fejthetett ki. A kommunista diktatúra csupán imitálta a parlamenti demokráciát, a lényegi döntések nem a pozsonyi és még csak nem is a prágai parlamentben, hanem a két pártközpontban, közülük is elsősorban a prágaiakban születtek. A parlamentek tevékenysége formális volt, érdemi munka az üléseiken nem zajlott, az ülések előre megrendezettek, a hozzászólások előre jóváhagyottak voltak. A képviselők tehát, még ha netán szándékukban volt is, saját, önálló kezdeményezéssel nem állhattak elő, parlamenti munkájuk és felszólalásaik csakis a népi demokratikus rendszer és a kommunista párt sikereinek és kisebbségpolitikájának dicsőítésére szorítkozhattak.

A parlamenti üléseken hármuk közül egyedül Árvay József szólalt fel. Első alkalommal, rögtön eskütételének másnapján, az első ötéves terv eredményeiről elhangzott beszámoló után, majd 1954. június 4-én a szlovák nemzeti tanácsi választásokról előterjesztett törvényjavaslat vitájában, végül 1954. november 4-én az SZNT Elnökségének hatéves tevékenységéről elhangzott beszámolót követően szólt hozzá. Legelső felszólalását egyúttal felhasználta arra, hogy köszönetet mondjon az őt ért „nagy megtiszteltetésért”, azaz képviselővé történt kinevezéséért, ami elmondása szerint „a sztálini nemzetiségi politika maradéktalan gyakorlati megvalósításának” a bizonyítéka.³² Felszólalásaival kapcsolatban ki kell emelni, hogy azok nem szlovákul,

30 *Új Szó*, 1954. március 27. A Szlovák Nemzeti Tanács üléséről, 2. p.

31 *Új Szó*, 1954. április 29. A Szlovák Nemzeti Tanács plenáris ülése, 2. p.

32 *Stenografický zápis o priebehu (24.) zasadnutia Slovenskej národnej rady, ktoré bolo dňa 26. marca 1954 v Bratislave*, 44–46. p.

hanem kivétel nélkül magyarul hangzottak el. Ez részben hiányos szlovák nyelvtudására vezethető vissza, de a hatalomnak arra a szándékára is, hogy ezzel is a párt nemzetiségi politikájának a helyességét demonstrálja.

4. Az 1954. évi parlamenti választások és a magyar képviselőjelöltek

Az 1948-ban megválasztott prágai Nemzetgyűlés és a pozsonyi Szlovák Nemzeti Tanács mandátuma hat évre szolgált, 1954-ben érkezett tehát el az ideje az új törvényhozó szervek megválasztásának. A választások egyik újdonságát az jelentette, hogy ezúttal már a pozsonyi parlamentet sem közvetve, hanem a Nemzetgyűléshez hasonlóan – ráadásul azzal egy időben – közvetlenül választották. A magyar lakosság számára a választások különös jelentőségét az adta, hogy parlamenti választásokon az 1935. évi nemzetgyűlési választások, vagyis közel húsz év óta első alkalommal járulhatott az urnákhoz, s magyar nemzetiségű képviselőket is első alkalommal választottak be a két parlamentbe.

A magyar lakosság túlnyomó többségének a választójogát már az állandó választói névjegyzékről szóló törvény 1948. december 1-jei módosítása visszaadta. A 266/1948. számú törvény az állandó választói névjegyzékbe való felvételt egyedül a csehszlovák állampolgársághoz kötötte, amivel a csehszlovák állampolgárságukat visszakeresztő magyarok újra választójoghoz jutottak.³³ A magyarok így részt vehettek már az 1954. május 16-i nemzeti bizottsági választásokon is, amely során az ország lakossága első ízben választhatott közvetlenül képviselőket a különböző szintű nemzeti bizottságokba.

A parlamenti választások előkészítése a nemzeti bizottságok megválasztása után kezdődött. A Nemzetgyűlés 1954. május 26-án fogadta el a nemzetgyűlési és a szlovák nemzeti tanácsi választásokról rendelkező 26/1954. számú alkotmánytörvényt, amely a korábbi arányos helyett a többségi választási rendszert vezette be, egymandátumos választókerületeket hozott létre azzal, hogy minden 35 ezer lakosra jusson egy választókerület, s első ízben rögzítette azt is, hogy a képviselőjelölteket a Nemzeti Front jelöli.³⁴ A Nemzetgyűlés ugyanezen a napon elfogadott 27/1954. számú, valamint az SZNT 1954. június 4-i 7/1954. számú választási törvénye egyaránt kimondta végül azt is, hogy nemzetiségre való tekintet nélkül választójoggal rendelkezik valamennyi 18. életévét betöltött csehszlovák állampolgár, képviselőnek pedig valamennyi választójoggal rendelkező 21. életévét betöltött csehszlovák állampolgár megválasztható.³⁵

33 *Sbírka zákonů republiky Československé*. Ročník 1948, částka 99., 1555–1557. p.

34 *Sbírka zákonů republiky Československé*. Ročník 1954, částka 15., 89. p.

35 *Sbírka zákonů republiky Československé*. Ročník 1954, částka 15., 90–96. p.; *Zbierka zákonov Slovenskej národnej rady*. Ročník 1954, čiastka 6., 33–40. p.

A 26/1954. számú alkotmánytörvény rendelkezései szerint a választások napját legkésőbb 60 nappal a választások megtartása előtt ki kellett tűzni. A prágai kormány ennek megfelelően 1954. szeptember 21-én a választások napját 1954. november 28-ára, vasárnapi napra tűzte ki, egyúttal kinevezte a nemzetgyűlési választások központi választási bizottságát.³⁶ Másnap a Megbízottak Testülete kinevezte a szlovák nemzeti tanácsi választások központi választási bizottságát, amely egyben a nemzetgyűlési választások szlovákiai választási bizottságának a tisztségét is ellátta. A 22 fős bizottságban helyet kapott többek között Pathó Károly, a Csemadok KB titkára.³⁷

Az alkotmánytörvény szerint a képviselőjelölteket ugyan a Nemzeti Front jelölte, a képviselőjelöltek kiválasztása, mint ahogy az egész választás előkészítése, valójában a prágai és a pozsonyi pártközpontban történt. A kommunista pártvezetés döntött nemcsak a kommunista, hanem a többi párt képviselőinek és a pártonkívüliként megválasztandó képviselők számáról és személyéről is. A Nemzetgyűlés csehországi képviselőiről a CSKP KB Politikai Irodája, a Nemzetgyűlés szlovákiai képviselőiről és az SZNT képviselőiről az SZLKP KB Irodája határozott, de a végső szót természetesen ez utóbbi esetekben is a prágai pártvezetés mondta ki.³⁸

A képviselőjelöltek kiválasztásának első körében mind a prágai, mind pedig a pozsonyi pártvezetés megfogalmazta a Nemzetgyűlés, illetve az SZNT választókerületeire, politikai, szociális és nemzetiségi összetételére vonatkozó irányelveket, s összeállította azoknak a vezető funkcionáriusoknak a névsorát, akik számára feltétlenül helyet kívánt biztosítani az egyik vagy másik parlamentben. Az irányelveket és a névsort megküldték a kommunista párt kerületi bizottságai, valamint a „szatelitpártok” vezetése számára, amelyek ezek alapján felterjesztették a pártközpontba az egyes választókerületekben indítani szándékozott képviselőjelöltek jegyzékét és részletes életrajzát. Ezt követően a pártvezetés, a kerületi pártszervek és a „szatelitpártok” addig egyeztettek a jelöltekről, amíg azok mindegyike meg nem szerezte a pártvezetés jóváhagyását.

Az SZNT választókerületeire, politikai, szociális és nemzetiségi összetételére előterjesztett javaslatokat az SZLKP KB Titkárságának 1954. augusztus 11-i és a KB Irodájának augusztus 20-i ülésén vitatták meg. A Titkárság elé terjesztett javaslat még csupán nyolc, az Iroda elé terjesztett azonban már tíz magyar nemzetiségű képviselő jelölésével, illetve megválasztásával számolt.³⁹ Ez utóbbi a nemzetiségi összetétellel

36 *Új Szó*, 1954. szeptember 24. A Csehszlovák Köztársaság kormányának a Nemzetgyűlésbe és a Szlovák Nemzeti Tanácsba való választások napjának kitűzéséről szóló határozata, 1. p.

37 *Új Szó*, 1954. szeptember 25. A Megbízottak Testületének határozata a Szlovák Nemzeti Tanácsba való választások központi választóbizottságának megalakításáról, 1. p.

38 A CSKP KB Elnöksége – szovjet mintára – 1954 nyarán vette fel a „Politické byro”, azaz Politikai Iroda megnevezést. Az SZLKP KB Elnöksége ugyanekkor a „Byro”, vagyis Iroda megnevezést kapta.

39 SNA, f. ÚV KSS – Sekretariát (a továbbiakban: ÚV KSS – Sekr.), k. 90, a. j. 31.; f. ÚV KSS – Preds., k. 871., a. j. 32.

kapcsolatban azt ajánlotta, hogy az új SZNT 104 képviselője közül 91 legyen szlovák, 10 magyar, 3 pedig ukrán nemzetiségű, ami többé-kevésbé megfelelt Szlovákia 1950. évi népszámlálás során kimutatott nemzetiségi összetételének, sőt, az ukránok esetében kedvezőbb is volt annál. A 10 magyar képviselő közül a Nyitrai kerületben 3, a Pozsonyi, a Besztercebányai és a Kassai kerületben 2-2, Pozsony városában pedig 1 képviselő megválasztását javasolta. Az Iroda, a javaslatokkal nagyrészt egyetértve, határozatban mondta ki, hogy a választókerületek kijelölésénél figyelembe kell venni a nemzetiségi összetételt, az SZNT nemzetiségi összetételével kapcsolatban pedig a pozsonyi, a nyitrai, a kassai és az eperjesi kerületi pártbizottság számára lehetővé tette a magyar és az ukrán jelöltek számának további növelését, „ha politikailag fejlettek és bírják a szlovák nyelvet”. Az Iroda egyúttal tudomásul vette a prágai pártvezetés határozatát néhány vezető funkcionárius, köztük Lőrincz Gyula nemzetgyűlési képviselővé jelöléséről.⁴⁰

A kerületi pártbizottságok és a „szatelitpártok” által a Nemzetgyűlés és az SZNT képviselőjelöltjeire felterjesztett konkrét javaslatokkal előbb a CSKP KB Titkárságának és az SZLKP KB Titkárságának szeptember 3-i együttes ülésén, majd az SZLKP KB Irodájának ugyanazon napi ülésén foglalkoztak. A Nemzetgyűlésbe összesen 9 magyar nemzetiségű képviselő megválasztására érkezett javaslat. A Pozsonyi kerület somorjai választókerületében Szigl Mária éberhárdi traktoros, a dunaszerdahelyi választókerületben pedig Pollák Lajos, a felsőpatonyi efsz elnöke képviselővé jelölését javasolták. A Nyitrai kerület ógyallai választókerületében Vrábel Vendel, az imelyi efsz elnöke, a párkányi választókerületben Petrás Gabriella párkányi tanítónő, a zselizi választókerületben Félix Lajos, az árokmajori állami gazdaság vezetője jött volna számításba. A Besztercebányai kerület kékkői választókerületében Lőrincz Gyula, az *Új Szó* főszerkesztője és a Csemadok elnöke, a rimaszombati választókerületben Csank Jenő, a gesztetei hnb és efsz elnöke, a Kassai kerület szépsi választókerületében Strop József, a jánoki efsz elnöke, a királyhelmeci választókerületben pedig Dobos Imre, a leleszi efsz elnöke szerepelt a javasolt képviselőjelöltek között.

Az SZNT-be 10 magyar nemzetiségű képviselő megválasztásával számoltak. Az egyes kerületi pártbizottságok tartották magukat az SZLKP KB Irodájának augusztus 20-i határozatához, egyedül a nyitrai kerületi pártbizottság mutatott ki eggyel kevesebb magyar nemzetiségű jelöltet, az eperjesi ugyanakkor, ahol a pártközpont eredetileg nem számolt magyar nemzetiségű jelölttel, magyar jelölt megválasztására is tett javaslatot. A IV. számú pozsonyi választókerületben Török Pál vereckyei származású pozsonyi kőműves, a Pozsonyi kerület dunaszerdahelyi választókerületében Világi Ferenc, a nagybodaki efsz elnöke, nagymgyeri választókerületében Árvay József, a nagymgyeri állami gazdaság káderesének jelölését javasolták. A Nyitrai kerület lévai választókerületében Janó Károly, a kiskoszmályi efsz elnöke, zselizi választókerületében Vida Irma,

40 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 871, a. j. 32.

az érsekétyi efsz dolgozója szerepelt a jelöltek között. A Besztercebányai kerület ipoly-sági választókerületében Prokos József egegi traktoros, tornaljai választókerületében Nagy István, a sajojgömöri hnb titkára, a Kassai kerület királyhelmecei választókerületében Kondás József, a perbenyiki efsz elnöke, egyik kassai választókerületében Dénes Ferenc, a kassai kerületi nemzeti bizottság (knb) alelnöke, az Eperjesi kerület nagyka-posi választókerületében pedig Brandics András, a mokcsakerészi efsz elnökének képviselővé jelölését javasolták.

A felsoroltak közül Árvay József már 1954 márciusa óta az SZNT képviselője volt, Nagy István és Szigl Mária neve pedig már 1953 nyarán felmerült az SZNT potenciális képviselőjeként, illetve pótképviselőjeként. A CSKP KB Titkárságának és az SZLKP KB Titkárságának együttes ülése, valamint az SZLKP KB Irodája az előterjesztett javaslatok nagy részével egyetértett, bizonyos esetekben azonban különböző okok miatt módosításokat hajtott végre. Ami a magyar képviselőjelöltekéket illeti, a Nemzetgyűlésbe Félix Lajos helyett Porubszky Béla, a lekéri állami birtok gépésze, az SZNT-be Kondás József helyett Berta János leleszi traktoros képviselővé jelölését foglalták határozatba. Dénes Ferencet az SZNT kassai választókerületéből átsorolták a Nemzetgyűlés tőketerebesi választókerületébe, az SZNT komáromi és vágsellyei választókerületében pedig szlovák helyett magyar nemzetiségű jelölt indítását javasolták.⁴¹

Az SZLKP KB Irodája a kerületi pártbizottságok által átdolgozott javaslatokat 1954. szeptember 17-én vitatta meg újra. Dénes Ferencet ekkor a Nemzetgyűlés tőketerebesi választókerületéből visszasorolták az SZNT kassai választókerületébe. Az SZNT komáromi választókerületében a korábbi szlovák jelölt helyett Trencsik János, a komáromi közszolgáltatási üzem igazgatója lett a képviselőjelölt, a vágsellyei választókerületben azonban, amelyben a pártvezetés szintén magyar jelölt indítását javasolta, noha a korábbi szlovák jelöltet lecserélték, továbbra is szlovák maradt a képviselőjelölt.⁴² A javaslatokat, miután azokat szeptember 22-én az SZLKP KB Titkársága is megtárgyalta, az Iroda szeptember 24-i ülésén véglegesítették. Ezek szerint a Nemzetgyűlésbe javasolt magyar képviselőjelöltek száma 9, az SZNT-be jelölteké pedig 11 volt. Magyar vonatkozásban mindössze annyi változás történt, hogy az Iroda Török Pált az SZNT IV. számú pozsonyi választókerületéből átsorolta a II. számú pozsonyi választókerületbe, Lőrincz Gyulát pedig a Nemzetgyűlés kékkői választókerületéből a prágai pártközpont utasítására áthelyezték a füleki választókerületbe.⁴³ Ez utóbbi módosítással már szeptember 17-én is foglalkoztak, akkor azonban még nem született döntés a kérdésben.

A képviselőjelöltek szeptember 24-én határozatba foglalt listáját véglegesnek szánták, utólag azonban néhány módosítást mégis végrehajtottak benne. Az egyik,

41 SNA, f. ÚV KSS – Sekr., k. 91., a. j. 35/a.; f. ÚV KSS – Preds., 872. k., a. j. 34.

42 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 873., a. j. 35.

43 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 874., a. j. 36.

október 29-i módosítás az SZNT dunaszerdahelyi választókerületét érintette, amelyben a megbízatást nem vállaló Világi Ferenc helyett Pongrácz Frigyesnek, a szentmihályfai efsz agronómusának a képviselőjelöltként való indításáról határoztak.⁴⁴

Jóllehet a kerületi pártbizottságok javaslatai 11 magyar nemzetiségű képviselőjelöltet mutattak ki, a pozsonyi parlament Mandátumvizsgáló Bizottságának jelentése végül 13 magyar nemzetiségű képviselő megválasztását rögzítette.⁴⁵ A különbség abból adódik, hogy az ógyallai választókerület jelöltjét, Szeifert Ferenc bajcsi kombájnost, valamint az egyik Kassa-környéki választókerületben megválasztott Tóth Imrét, a kenyheci efsz könyvelőjét a kerületi pártbizottságok anyagai szlovák, a parlamenti dokumentumok ugyanakkor már magyar nemzetiségűként könyvelték el.⁴⁶ A jelenség magyarázata feltehetően a nagyszámú magyar reszlovakizáltban és a reszlovakizált magyarok gyakran problémás és ellentmondásos nemzetiségi besorolásában keresendő, akik a korabeli iratokban hol szlovák, hol magyar nemzetiségűként jelentek meg.

Miután a pártvezetés a képviselőjelöltek végleges, illetve véglegesnek szánt névsorát szeptember végén jóváhagyta, október elején országszerte kezdetüket vették a jelölőgyűlések, amelyeken különböző üzemek dolgozói összüzemi gyűléseken ünnepélyes keretek között elfogadták a választókerületük képviselőjelöltjeire vonatkozó javaslatokat. Az egyes üzemek ezzel együtt felajánlásokat is tettek. A füleki Béke bútorgyár dolgozói például, azzal párhuzamosan, hogy jóváhagyták Lőrincz Gyula ajánlását választókerületük nemzetgyűlési képviselőjelöltjévé, vállalták, hogy kiszélesítik a szocialista munkaversenyt, biztosítják a termelési terv egyenletes, maradéktalan teljesítését, a beépített bútorgyártásánál pedig betartják a határidőt, hogy így meggyorsítsák a lakásépítést.⁴⁷ A jelölőgyűlésekről hírt adó sajtó mindeközben természetesen igyekezett azt sugallni, mintha az egyes képviselőjelöltek a dolgozók spontán jelöltjei, nem pedig előre kijelölt és a pártvezetés által jóváhagyott személyek lennének.

A közelgő választások alkalmából 1954. október közepén a CSKP KB, az SZLKP KB és a Nemzeti Front is felhívással fordult az ország lakosságához. Ezekben gyakorlatilag a választópolgárok erkölcsi kötelességévé tették a választásokon való részvételt és a Nemzeti Front jelöltjeinek a megválasztását, mivel ezzel a kormány békepolitikájára, a világbéke megszilárdítására, a nemzetközi feszültség enyhítésére, családjuk boldog életére, a nép jólétének emelésére, a népi demokratikus rendszer megszilárdítására és az ország további felvirágzására fognak szavazni. Amint azt a CSKP KB felhívása

44 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 876., a. j. 41.

45 *Stenografická zpráva o priebehu ustavujúcej (1.), 2. a 3. schôdzky Slovenskej národnej rady z 18. decembra 1954 v Bratislave*, 33. p.

46 Szeifert a kezdetektől, azaz 1954. szeptember elejétől a képviselőjelöltek között szerepelt, Tóthot utólag, szeptember 30-án vették fel a képviselőjelöltek listájára. (SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 872., a. j. 34; k. 874., a. j. 37.)

47 *Új Szó*, 1954. október 16. A dolgozók jelöltek javasolnak a Nemzetgyűlésbe és a Szlovák Nemzeti Tanácsba, 1. p.

megfogalmazta, a választások napjának „a párt, a kormány és a nép megbonthatatlan egységének hatalmas hazafias manifesztációjává” kell válnia, leszögezve egyúttal azt is, hogy „a köztársaság minden egyes becsületes és hű polgára a Nemzeti Arcvonal jelöltjeit választja a nemzetgyűlésbe”.⁴⁸

Az ország csaknem valamennyi településén agitációs központok létesültek, amelyek feladata a választási törvény, a jelöltek és a választások jelentőségének a megismertetése volt a választópolgárokkal. A pártvezetés arra is nagy gondot fordított, hogy az agitációs anyagok a nemzetiségek nyelvén is hozzáférhetőek legyenek. Az SZLKP KB Titkársága a szlovák mellett magyar és ukrán nyelven is kiadásra kerülő különböző agitációs kézikönyvek, brosúrák, plakátok és egyéb propagandakiadványok számát már 1954. augusztus 11-én úgy állapította meg, hogy azok mintegy 15–17%-a magyar nyelvű legyen.⁴⁹

Az agitációs kampányba és a választók mozgósításába az egyes társadalmi és tömegszervezeteknek is aktívan be kellett kapcsolódniuk. A sajtó szinte naponta hozta a hírt például a Csehszlovák Békevédők Bizottsága, a Csehszlovák–Szovjet Baráti Szövetség, a Politikai és Tudományos Ismeretterjesztő Társaság, a hadsereg, a Csehszlovák Ifjúsági Szövetség vagy akár a Csemadok és annak népi együttese, a Népes által szervezett, kultúrműsorral egybekötött előadásokról, amelyeken egyebek között a választások jelentőségét, a jelölteket és a népi demokratikus rendszernek a kapitalista rendszerrel szembeni előnyeit ismertették a hallgatósággal.

A választópolgárok mozgósításába természetesen a szlovákiai magyar sajtó is aktívan bekapcsolódott. Elsősorban az *Új Szó*, de a *Szabad Földműves* című mezőgazdasági és az *Új Ifjúság* című ifjúsági hetilap is rendszeresen beszámolt a választási bizottságok üléseiről, a jelölőgyűlésekről és az agitációs központok tevékenységéről, s közölte a kommunista párt és a Nemzeti Front említett felhívásait is. Az *Új Szó* A választási törvényt magyarazzuk, a *Szabad Földműves* pedig Megmagyarazzuk a választási törvényt címmel külön rovatot is indított, amelyben rendszeresen tájékoztatták az olvasókat egyebek között a választójog gyakorlásának a feltételeiről, az egyenlő és az általános választójog, a választási névjegyzékek, a választói igazolvány, a választókerületek, a választókörzetek és a szavazócédulák mibenlétéről.⁵⁰ Az *Új Szó* mindeközben többször is felhívta rá az olvasók figyelmét, hogy nemzetiségre való tekintet nélkül választójoggal rendelkezik az összes 18. életévét betöltött csehszlovák állampolgár.

Az agitáció egyik fontos elemét képezték azok a sajtócikkek, amelyek a népi demokratikus választásokat állították szembe a dualizmus kori Magyarország, vagy a két világháború közötti Csehszlovákia „áldemokratikus” választásaival. Ez utóbbiak a sajtó szerint a korrupciós pártokat szolgálták, csakúgy, mint a kapitalista orszá-

48 *Új Szó*, 1954. október 10. Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának felhívása a nemzetgyűlési választások alkalmából, 1–2. p.

49 SNA, f. ÚV KSS – Sekr., k. 90, a. j. 31.

50 L. pl. *Új Szó*, 1954. október 15. A választási törvényt magyarazzuk. Kinek van joga választani?, 2. p.; *Szabad Földműves*, 1954. október 24. Megmagyarazzuk a választási törvényt, 2. p.

gok választásai, amelyekben a választások továbbra is a kizsákmányolás és az elnyomás eszközei. A népi demokráciákban ezzel szemben a népuralom a biztosítéka annak, hogy a képviselőjelöltek a dolgozó nép jelöltjei legyenek, hiszen maga a nép jelöli és választja meg a képviselőit, s így az arra legérdemesebbeket juttatja a parlamentbe.⁵¹ Az *Új Ifjúság* a régi magyar országgyűlés korruptségét és a korabeli választási panamákat Mikszáth Kálmán két karcolatának közlésével igyekezett illusztrálni, a *Szabad Földműves* pedig Jaross Andor alakját felidézve hasonlította össze Komáromcsehi lakosainak régi és új életét.⁵²

A választási agitációban a nemzetiségi kérdés csupán minimális teret kapott, ha mégis szó esett róla, akkor általában annak megnyugtató megoldását konstatálták. Lőrincz Gyula, az *Új Szó* főszerkesztője, aki maga is képviselőjelölt volt, a választások napján a lap hasábjain megjelent vezércikkében például azt emelte ki, hogy a nemzetiségek, köztük a magyarok is, megfelelő képviseletet kapnak mind a Nemzetgyűlésben, mind az SZNT-ben. Azzal, hogy sok helyütt szlovákok választják meg a magyar jelölteket, másutt pedig magyarok a szlovákokat, Lőrincz szerint „elérkezett a megbékélés ideje”, amiből egyenesen következik, hogy a választóknak erre a békére kell adniuk a szavazatukat.⁵³

A választási törvények nem zárták ki, hogy az egyes választókerületekben akár több képviselőjelöltet is bejegyezzenek, erre azonban természetesen egyetlen választókerületben sem került sor. A jelölőgyűlések lezárulta és a jelölteknek a kerületi választási bizottságok általi bejegyzése után 1954. november 2-án a nemzetgyűlési választások, másnap pedig a szlovák nemzeti tanácsi választások központi választási bizottsága is azt állapíthatta meg, hogy az összes választókerületben csak egyetlen jelöltet jegyeztek be, egyúttal elrendelte a bejegyzett jelöltek nevének közzétételét.⁵⁴ Az egyes lapok, köztük az *Új Szó*, a következő napokban meg is kezdték a bejegyzett képviselőjelöltek névsorának a közlését,⁵⁵ a magyar pártlap azonban ezt néhány nap után – bármiféle magyarázat nélkül – abbahagyta, s majd csak a választásokat követően közölte a megválasztott képviselők teljes jegyzékét.⁵⁶

51 L. pl. *Új Szó*, 1954. október 17. Hogyan választanak a kapitalista országokban, 4–6. p.; *Új Szó*, 1954. október 30. Választórendszerünk demokratizmusáról, 4–5. p.

52 *Új Ifjúság*, 1954. november 13. Leleplező írások régi választásokról, 4. p.; *Szabad Földműves*, 1954. november 21. Jaross Andor nem hiányzik senkinek, 2. p.

53 *Új Szó*, 1954. november 28. Ünnepi vasárnap, 1–2. p.

54 *Új Szó*, 1954. november 5. A központi választási bizottságok üléseiről, 2. p.; *Új Szó* 1954. november 6. A Nemzeti Arcvonal jelöltjeinek beiktatása a nép egységének jegyében, 2. p.

55 L. pl. *Rudé právo*, 1954. november 6. Kandidáti Národní fronty pro volby do Národného shromáždění, 3. p.; *Pravda*, 1954. november 9. Kandidáti pracujúceho ľudu Nitrianskeho kraja, 3. p.; *Új Szó*, 1954. november 10. A Nemzeti Arcvonal jelöltjei a nemzetgyűlésbe, 2. p.

56 *Új Szó*, 1954. december 3. A nemzetgyűlési választások eredményei az egyes kerületekben, 5–6. p.; *Új Szó*, 1954. december 4. A Szlovák Nemzeti Tanácsba való választások eredményei az egyes kerületekben, 5. p.

A képviselőjelöltek bejegyzését követően egy, a pártvezetés számára felettebb kellemetlen közjáték zavarta meg a választási előkészületeket, ami kis híján egy további magyar nemzetiségű képviselő parlamentbe juttatását eredményezte. Az SZNT III. számú pozsonyi választókerületének már bejegyzett képviselőjelöltjéről, Zlatica Valčekováról ugyanis kiderült, hogy személye „politikai okokból” elfogadhatatlan. Az SZLKP KB Titkársága ezért november 12-i rendkívüli ülésén Valčeková helyett Rabay Ferencnek, az *Új Szó* munkatársának az indítását javasolta, amit ugyanezen a napon „per rollam” a KB Irodája is jóváhagyott. Utóbb azonban újabb fordulat történt az ügyben, s a KB Titkársága november 16-án úgy döntött, hogy mégsem Rabay, hanem Jozef Hojč munkaerőügyi megbízott legyen a választókerület jelöltje.⁵⁷ Miután azonban a választási törvény értelmében a képviselőjelölteket legkésőbb 30 nappal a választások napja előtt be kellett jelenteni a kerületi választási bizottságoknál, a III. számú pozsonyi választókerületben a választást a rendes időben már nem tudták megtartani, s Hojčot az 1954. december 19-re kiírt pótválasztáson juttatták be az SZNT-be.

A magyar képviselőjelöltek számával és kilétével a magyar sajtó nem foglalkozott. Rendszeresen beszámolt ugyan a választási gyűlésekről, s igyekezett a jelölteket – köztük a magyarokat is – népszerűsíteni, a nélkül azonban, hogy nemzetiségükre bármiféle utalást tett volna. Ráadásul a jelek szerint még a magyar nyelvű pártlap, az *Új Szó* szerkesztőségében sem voltak feltétlenül tisztában a jelöltek nemzetiségi hovatartozásával. Ezért fordulhatott elő akár a választási agitáció során, akár a megválasztott képviselők névsorának a közzétételekor, hogy a lap a szlovák nemzetiségű képviselőjelöltek, illetve megválasztott képviselők nevét magyarul,⁵⁸ a magyarokét ugyanakkor esetenként szlovákul szerepeltette.⁵⁹ Ebben nyilván közrejátszhatott a reszlovakizált magyarok nagy száma és gyakran problémás nemzetiségi besorolásukban is, aminek következtében nehéz volt eligazodni abban a kérdésben, hogy ki is számít közülük magyar, s ki szlovák nemzetiségűnek.

A jelöltek bemutatásának visszatérő eleme volt munkáscsaládból való származásuk, nélkülözésben telt gyermekkoruk, a „kulákok” általi kizsákmányolásuk, munkásmozgalmi múltjuk, a szövetkezetesítésben való részvételük hangsúlyozása, valamint munkasikereik és kitüntetések felsorolása, amikkel sikerült elnyerniük a nép bizalmát. Két világháború közötti munkásmozgalmi múlttal – Lőrincz Gyula és Dénes Ferenc mellett – Árvay József és Trencsik János rendelkezett. Az eredeti hivatására nézve festőművész Lőrincz már a harmincas években aktív résztvevője mind a csehszlovákiai, mind a nemzetközi kommunista politikai és művészeti életnek, s 1936 után Franciaországból támogatta a spanyol polgárháború megsegítésére érkező nemzetközi brigádokat.

57 SNA, f. ÚV KSS – Sekr., 95. k., a. j. 44., f. ÚV KSS – Preds., 878. k., a. j. 44.

58 Pl. Pavol Lúč/Lúcs Pál, Štefan Cap/Cap István, Anna Molnárová/Molnár Anna, Štefan Livinka/Livinka István

59 Pl. Szeifert Ferenc/František Seifert, Petrás Gabriella/Gabriela Petrášová, Stromp József/Jozef Štromp

1939-től Budapesten élt, 1946-ban azonban visszatért Csehszlovákiába, ahol 1948–1949-ben helyet kapott a szlovák pártvezetés melletti Magyar Bizottságban, majd az *Új Szó* főszerkesztője és a Csemadok elnöke lett, 1953-ban pedig az SZLKP KB-ba is beválasztották. A géplakatosnak kitanult Dénes a két világháború között szakszervezeti funkcionárius, különböző járási pártszervezetek titkára, a CSKP *Kassai Munkás* című hivatalos lapjának a vezetője volt. 1939-ben a Szovjetunióba emigrált, ahonnan 1949-ben tért vissza. Hazatérése után előbb a kassai városi nemzeti bizottság, majd 1952-ben a kassai kerületi nemzeti bizottság (knb) alelnöke lett.

Lőrincz és Dénes személye közéleti munkásságukból adódóan meglehetősen ismert volt, így az ő bemutatásukkal a sajtó különösebben nem foglalkozott. Árvay, Trencsik és a többi képviselőjelölt népszerűsítésére ezzel szemben már nagyobb figyelmet fordítottak. Árvayról, akiről korábban már szóltunk, a sajtó megírta: „nemcsak a felszabadulás után, de a múltban is a munkásosztály és a parasztság érdekeit védte, amikor a csendőrszuronyok között kellett küzdeniök. Sok megpróbáltatáson ment keresztül, de mindig hűségesen kiállt a kizsákmányoltak érdekében.”⁶⁰ Trencsik Jánosról, aki a harmincas években a komáromi pártszervezet elnöke és komáromi városi képviselő volt, megtudhatta az olvasó, hogy 1918-ban „edződött a vörös igazság kemény harcossává s a dolgozó nép érdekeinek védelmezőjévé a kizsákmányolókkal szemben”.⁶¹

Szeifert Ferenc, a bajcsi állami gazdaság kombájnosja egyebek között azzal érdekelte ki a képviselő-jelöltséget, hogy 1954-ben több mint 430 hektárt aratott le és csaknem 90 vagon gabonát csépelte ki, amivel az ország legjobb kombájnosja lett.⁶² Az ország első női kombájnosaként számon tartott, s Az építésben szerzett érdemekért kitüntetéssel és Csehszlovák Békedíjjal jutalmazott Szigl Máriaőről, aki részt vett Ifjúságfalva építésében, s ott is végezte el a traktorostanfolyamot, megírták, hogy 228 hektárt aratott le, amivel az éberhárdi traktorosbrigád kombájnosainak élére került.⁶³ A Munkaérdemrenddel kitüntetett kőművesről, Török Pálról kiderült, hogy „az új munkamódszerek bevezetésének úttörője”. Az általa vezetett munkacsoport vállalta, hogy december 19-ig – Antonín Zápotocký köztársasági elnök születésnapjáig – 440 lakásnak végzi el a durva kivakolását. Az első tíz hónap alatt „már 342 lakást adtak át készen a lakóknak, így megvan az előfeltétel arra, hogy kötelezettségvállalásukat tudják teljesíteni a pontos határidőre”.⁶⁴

A magyar lakosság foglalkozási struktúrájából adódóan a legtöbb magyar képviselőjelölt a szövetkezeti dolgozók és szövetkezeti elnökök közül került ki, így természetes,

60 *Új Szó*, 1954. november 28. Egységesen szavazunk jelöltjeinkre, 3. p.

61 *Szabad Földműves*, 1954. november 14. A komáromi járás két jelöltje, 3. p.

62 *Szabad Földműves*, 1954. október 10. Seifert kiváló kombájnos, képviselőjelölt, 8. p.

63 *Új Szó*, 1954. november 13. Példás munkával nyerte el a nép bizalmát, 1. p.

64 *Új Szó*, 1954. október 3. Dolgozó népünk jelöltjei a Nemzetgyűlésbe és a Szlovák Nemzeti Tanácsba, 2. p.; *Új Ifjúság*, 1954. november 13. Török Pálról, 3. p.

hogy a legnagyobb teret a sajtó is az ő bemutatásuknak és az általuk vezetett szövetkezetek eredményeinek szentelte. Pollák Lajos, Vrabel Vendel, Brandics András és Dobos Imre szövetkezeti elnökökről egyaránt közölte, hogy elsőként léptek be a szövetkezetbe. A Pollák által vezetett felsőpatonyi szövetkezet „megalakítása óta 600 sertés számára hizlaldát, szarvasmarha részére istállót, gabonarakárokat, szövetkezeti műhelyt és további fontos gazdasági épületeket” állított fel.⁶⁵ Vrabel imelyi szövetkezetében „az új, korszerű sertés- és marhaistálló, dohány szárító mellett most nagy magtár épül”, Brandics András mokcsakerési szövetkezete pedig a Nagykaposi járás legjobb szövetkezetei közé tartozik.⁶⁶ A Dobos által vezetett leleszi szövetkezet „korszerű, hosszú sertéshizlaldát, lóistállót, anyakoca-nevelőt, juhistállót, 5 marhaistállót, tyúkfarmot, 3 dohány szárítót, kultúrházat” épített.⁶⁷ A leleszi szövetkezet másik képviselőjelöltjének, a Kassai kerület legfiatalabb jelöltjének, Berta János traktoros brigádvezetőnek köszönhető, hogy a szövetkezet a Királyhelmeci járásban az első helyen áll az őszi munkálatokkal. „A fiatal brigádvezető ezeket a jó eredményeket a szovjet tapasztalatok felhasználásával éri el” – hangsúlyozta az *Új Szó*.⁶⁸

Tóth Imre, a kenyheci szövetkezet könyvelője a *Szabad Földműves* szerint „szorgalmasságával és lelkiismeretességével elnyerte a kerület legjobb könyvelőjének hírét”, a szövetkezet pedig a Kassai járás legjobb szövetkezeteinek egyike. A szövetkezet tagjai „gabonabeszolgáltatásukat 178 métermázsával teljesítették túl s az állati termékek beadását október végéig 160 százalékra teljesítették”.⁶⁹ Csank Jenőről, a geszteti hnb és a szövetkezet elnökéről az *Új Szó* és a *Szabad Földműves* egyaránt megírta, hogy nagy érdemei vannak szülőfaluja felvirágoztatásában, s felidéztek a falubeliek emlékeit, akik szerint a község másik szülőtte, gróf Putnok Móríc, a magyar országgyűlés egykori képviselője csupán azért járt el a faluba, hogy birtokai jövedelmét összeszedje.⁷⁰

5. A magyar képviselők a prágai és a pozsonyi parlamentben (1954–1960)

Az 1954. november 28-i parlamenti választások – a pártvezetés elvárásainak megfelelően – a Nemzeti Front nagyarányú sikerével végződtek. A semmiféle ellenzék létét és választási indulását, sem pedig a kiválasztott jelöltekkel szembeni ellenpropagandát

65 *Szabad Földműves*, 1954. november 14. Szövetkezeti elnök, jelölt a Nemzetgyűlésbe, 3. p.

66 *Új Szó*, 1954. november 4. Vrabel Vendel, az imelyi szövetkezet elnöke, 1. p.; *Új Szó*, 1954. november 6. Mokcsakerésztől Leleszig, 3. p.

67 *Új Szó*, 1954. november 2. Igyekezni fog a nép bizalmát kiérdemelni, 3. p.

68 *Új Szó*, 1954. november 6. Mokcsakerésztől Leleszig, 3. p.

69 *Szabad Földműves*, 1954. november 14. Tóth Imrét, a kenyheci EFSz könyvelőjét jelölték a Szlovák Nemzeti Tanácsba, 2. p.

70 *Új Szó*, 1954. november 11. A helyi nemzeti bizottság elnöke a nemzetgyűlés képviselőjelöltje, 1. p.; *Szabad Földműves*, 1954. november 21. Gróf Putnok Mórictól Csank Jenőig, 3. p.

nem tűrő pártállami keretek és az ország lakosságának megfélemlíttessége mellett más eredményre természetesen nem is lehetett számítani. A hatalom a választóktól ráadásul azt is elvárta, hogy a szavazás során a választóhelyiségben felállított spanyolfalat se vegyék igénybe, hanem a szavazólapot a választási bizottság szeme láttára tegyék a borítékba és dobják a választási urnába. A spanyolfal igénybevétele a jelölt nevének áthúzására, azaz ellenszavazat leadására adott volna lehetőséget, ezért a spanyolfal mögé félrevonulóknak a hatalom esetleges retorziójával kellett számolniuk. (Krejčí 2006, 246. p.)

A propaganda a kedvező választási eredményt mindemellett természetesen igyekezett kiaknázni és a társadalomnak a kormány és a kommunista párt mögötti egységes felsorakozásával magyarázni. Amint azt a *Rudé právo*nak az *Új Szó* által is átvett vezércikke megfogalmazta: „A Nemzetgyűlésbe és a Szlovák Nemzeti Tanácsba való választások vasárnap újból világosan megmutatták népünk hatalmas egységét, a kommunista párt köré való felzárkózását, a Nemzeti Front gondolatához való hűségét, amely az összes becsületes gondolkodású polgárokat egybekapcsolja; újból bebizonyították a munkások és a dolgozó parasztok szövetségének erejét és szilárdságát, amely rendszerünk megrendíthetetlen alapját képezi.”⁷¹

A nemzetgyűlési választások központi választási bizottsága által kihirdetett hivatalos végeredmény szerint a nemzetgyűlési választásokon 8 711 718 választópolgár, vagyis a bejegyzett választók 99,2%-a vett részt. Érvényes szavazatot 8 677 030 fő, azaz 99,6%-uk adott le. Az érvényes szavazatot leadók közül pedig 8 494 102 fő, vagyis 97,9%-uk megszavazta a Nemzeti Front jelöltjeit, s csupán 182 928-an (2,1%) szavaztak ellenük.⁷² Ezzel csaknem azonos eredmények születtek a szlovák nemzeti tanács választásokon is. A választások központi választási bizottsága szerint a választásokon 2 324 279 választópolgár, vagyis a szavazásra jogosultak 99,1%-a vett részt. Érvényes szavazatot 2 312 658 fő, azaz 99,5%-uk adott le. Az érvényes szavazatot leadók közül 2 249 547 fő, vagyis 97,3%-uk megszavazta a Nemzeti Front jelöltjeit, ellenük pedig csupán 63 111 fő, azaz 2,7%-uk szavazott.⁷³ Mindez egyúttal természetesen azt is jelentette, hogy a Nemzeti Front jelöltjei a Nemzetgyűlés 368 és az SZNT 103 választókerületében⁷⁴ kivétel nélkül megszerezték a parlamenti mandátumot.

A Nemzetgyűlés alakuló ülésére 1954. december 13-án, a Szlovák Nemzeti Tanács alakuló ülésére pedig december 18-án került sor. A két testület Mandátum-

71 *Rudé právo*, 1954. november 29. Slavné vítězství lidu, 1. p.; *Új Szó* 1954. november 30. Népünk dicső győzelme, 1. p.

72 *Új Szó*, 1954. december 2. A nemzetgyűlésbe való választások központi választási bizottságának jelentése, 6. p.

73 *Új Szó*, 1954. december 3. A Szlovák Nemzeti Tanácsba való választások központi választási bizottságának jelentése, 4. p.

74 Amint azt már említettük, az SZNT egyik választókerületének képviselőjét 1954 decemberében pótválasztáson juttatták be a parlamentbe.

vizsgáló Bizottságainak jelentései – 1945 óta első ízben – ismertették a két parlament képviselőinek nemzetiségi összetételét is. Ezek szerint a Nemzetgyűlésben 9, az SZNT-ben 13 magyar nemzetiségű képviselő kapott helyet. A Nemzetgyűlés Mandátumvizsgáló Bizottságának előadója, Jan Vodička szerint a testület nemzetiségi összetétele „nemzeteink testvéri szövetségének” a megnyilvánulása, az SZNT bizottsági előadója, Jozef Tokár pedig azt hangsúlyozta, hogy ez az összetétel „teljesen megfelel a nemzetiségi politika lenini-sztálini alapelveinek”.⁷⁵

1. táblázat. Az 1954-ben megválasztott Nemzetgyűlés és a Szlovák Nemzeti Tanács képviselőinek nemzetiségi összetétele

Nemzetiség	Nemzetgyűlés	SZNT
cseh	253	3
szlovák	98	85
magyar	9	13
ukrán	3	3
német	3	-
lengyel	2	-
ÖSSZESEN	368	104

A képviselői helyek túlnyomó többsége, közel háromnegyede, természetesen mindkét parlamentben a kommunistáknak jutott. A 368 fős Nemzetgyűlésben a CSKP és az SZLKP együttesen 262, a Csehszlovák Szocialista Párt és a Csehszlovák Néppárt 20-20, a Szlovák Megújulás Pártja 6, a Szabadságpárt 4 képviselői helyet kapott, 56 képviselő pedig pártonkívüli volt. A 104 tagú SZNT-ben az SZLKP-nak 77, a Szlovák Megújulás Pártjának 10, a Szabadságpártnak 5 képviselője lett, további 12 képviselő pártonkívüliként kapott mandátumot. A két törvényhozó testület összesen 22 magyar nemzetiségű képviselője közül mindössze 4-en voltak pártonkívüliek, a többiek mindnyájan a kommunista párt képviselőjeként kerültek a parlamentekbe. A két további szlovák párt, a Szlovák Megújulás Pártja és a Szabadságpárt sem 1954-ben, sem a későbbiekben nem juttathatott be magyar képviselőket a parlamentekbe.⁷⁶ Magyar nemzetiségűek csakis a kommunista párt színeiben vagy pedig pártonkívüliként kaphattak parlamenti mandátumot.

A Nemzetgyűlés 1954. december 14-én és az SZNT december 18-án elfogadott ügyrendi törvénye – 1945 óta ismét csak első ízben – egyaránt kimondta, hogy minden

75 Digitální knihovna, NS RČS 1954-1960, *Těsнопisecká zpráva o 3. schůzi Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve středu dne 14. prosince 1954*, <https://www.psp.cz/eknih/>; *Stenografická zpráva o priebehu ustavujúcej (1.), 2. a 3. schôdzky Slovenskej národnej rady z 18. decembra 1954 v Bratislave*, 33. p.

76 A Szabadságpárt első – és utolsó – magyar nemzetiségű képviselője, Csáky József a rendszerváltást követő kooptálások során, 1990 februárjában jutott parlamenti mandátumhoz az SZNT-ben.

képviselőnek joga van saját anyanyelvén beszélnie.⁷⁷ Az 1945 utáni parlamentek ügyrendi törvényei ezt a kérdést jobb esetben nem szabályozták, de előfordult, hogy egyenesen kimondták, miszerint a tárgyalási nyelv a cseh és a szlovák. Az új szabályozás tehát mindenképpen előrelépést jelentett a korábbiakhoz képest. Az SZNT ügyrendi törvényének pozsonyi előadója, Pavol Dubovský mindezt a „nemzetiségi politika sztálini érvényesítésének” tulajdonította,⁷⁸ elmulasztva természetesen hozzátenni, hogy ezt a jogot biztosították már az első Csehszlovák Köztársaság törvényhozásában, sőt, a háború alatti szlovák állam országgyűlésében is.

Az SZNT alakuló ülésén Dénes Ferencet beválasztották a testület 11 fős Elnökségébe, s megválasztották az SZNT egyik alelnökévé is. Ezt követően a szlovák parlamentnek az 1989-es rendszerváltásig csaknem mindig volt legalább egy magyar elnökségi tagja, s az 1960–1968 közötti évek kivételével magyar nemzetiségű alelnöke is. Az Elnökség összetételének előzményeihez tartozik, hogy a szlovák pártvezetés kezdetben nagyobb létszámú, 15 fős Elnökségben gondolkodott, amelyben Janó Károly személyében egy további magyar képviselő is helyet kapott volna. Az erre vonatkozó javaslat azonban 1954. november 20-án az SZLKP KB Irodája elvetette, a november 28-án jóváhagyott, majd december 16-án módosított 11 fős Elnökségben pedig már egyaránt csupán egyetlen magyarral, Dénes Ferencsel számoltak.⁷⁹

2. táblázat. A pozsonyi SZNT 1954-ben megválasztott magyar nemzetiségű képviselői

Név	Születési év	Foglalkozás	Párttagság	Választókerület száma és neve
Árvay József	1900	a nagymegyeri állami gazdaság referense	SZLKP	27. Nagymegyer–Galánta
Berta János	1930	a leleszi efsz traktorosa	SZLKP	92. Királyhelmece
Brandics András	1917	a mokcsakerézi efsz elnöke	SZLKP	93. Nagykapos–Nagymihály
Dénes Ferenc	1902	a kassai knb alelnöke	SZLKP	89. Kassa-város II.
Janó Károly	1908	a kiskoszmályi efsz elnöke	SZLKP	38. Léva
Nagy István	1901	a sajógömöri hnb titkára	SZLKP	60. Tornalja-Rimaszombat
Pongrácz Frigyes	1923	a szentmihályfai efsz agronómusa	pártonkívüli	26. Dunaszerdahely
Prokos József	1921	az egegi traktoros brigád vezetője	SZLKP	58. Ipolyság–Korpona
Szeifert Ferenc	1924	a bajcsi állami gazdaság kombájnosza	SZLKP	29. Ógyalla
Tóth Imre	1925	a kenyheci efsz könyvelője	SZLKP	87. Kassa-környék II.
Török Pál	1926	pozsonyi kőműves	pártonkívüli	2. Pozsony II.
Trencsik János	1899	a komáromi közszolgáltatási üzem igazgatója	SZLKP	28. Komárom
Vida Irma	1914	az érsekkétyi efsz dolgozója	pártonkívüli	31. Zseliz-Léva

77 *Sbírka zákonů republiky Československé*. Ročník 1954, částka 39., 223–228. p.; *Zbierka zákonov Slovenskej národnej rady*. Ročník 1954, čiastka 7., 41–46. p.

78 *Stenografická zpráva o priebehu ustavujúcej (1.), 2. a 3. schôdzky Slovenskej národnej rady z 18. decembra 1954 v Bratislave*, 30–31. p.

79 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 878., a. j. 44., a. j. 46.; k. 880., a. j. 50.

Az SZNT magyar nemzetiségű képviselőit – Dénes Ferenc kivételével – beválasztották valamelyik parlamenti bizottságba is. A Földművelésügyi Bizottságban Berta János, Janó Károly, Pongrácz Frigyes és Szeifert Ferenc, a Gazdasági és Költségvetési Bizottságban Brandics András, Prokos József és Török Pál, a Kulturális és Népművelési Bizottságban Árvay József és Vida Irma, a Jogi Bizottságban Nagy István és Tóth Imre, a Mandátumvizsgáló Bizottságban pedig Trencsik János kapott helyet.⁸⁰ Dénes a parlament alelnökéként – az SZNT többi alelnökéhez hasonlóan – egyik bizottságnak sem lett a tagja.

A Nemzetgyűlés 9 magyar képviselője a 368 fős testületben csupán marginális szerepet tudott betölteni. A prágai parlamentben nemcsak magyar alelnököt, hanem magyar elnökségi tagot sem választottak. Igaz, a következő választási időszakban némi pozitív változás történt ezen a téren, s 1960-tól kezdődően, ha magyar alelnöke nem is, de magyar elnökségi tagja már rendszeresen lett a testületnek. A képviselők nagy számából adódóan bizottsági tagság sem jutott az összes magyar képviselőnek. Lőrincz Gyula és Petrás Gabriella a Kulturális Bizottság, Pollák Lajos az Egészségügyi Bizottság, Porubszky Béla a Földművelésügyi Bizottság, Stromp József pedig egyszerre két bizottságnak, a Költségvetési és Gazdasági Bizottságnak, valamint a Földművelésügyi Bizottságnak is a tagja lett, Csank Jenőt, Dobos Imrét, Szigl Máriát és Vrábel Vendelt ugyanakkor egyetlen bizottságba sem választották be.⁸¹

Annak természetesen a legcsekélyebb esélye sem volt, hogy a két parlament magyar nemzetiségű képviselői valamiféle kisebbségi érdekképviseleti tevékenységet folytassanak. A pártvezetés nem is ezzel a feladattal juttatta őket a törvényhozásba, hanem azzal, hogy ottlétükkel demonstrálják, felszólalásaikkal pedig alátámasztják a kommunista párt helyes nemzetiségi politikáját, amely a számarányának megfelelő képviseletet biztosít az ország összes nemzetisége számára. A parlamentek tevékenysége – amint arra már utaltunk – egyébként is formális volt, az üléseken valódi, érdemi vita nem zajlott, a képviselők szerepe gyakorlatilag a jelentések és törvénytervezetek kötelező jóváhagyására korlátozódott.

Érvényes volt mindez a parlamentek többségi képviselőire, de talán még hatványozottabban a magyar nemzetiségűekre. Az SZNT 13 magyar képviselője a választási időszak hat éve alatt összesen mindössze tizennégy alkalommal szólalt fel, s egy alkalommal volt valamely törvénytervezet bizottsági előadója. A legaktívabbnak Dénes Ferenc bizonyult, aki öt felszólalása közül kétszer a Megbízottak Testülete programnyilatkozatai utáni vitában, egyszer-egyszer pedig a Szlovákia költségvetéséről szóló törvénytervezet, a költségvetés zárszámadásáról előterjesztett jelentés, valamint a Szlovákia 2. ötéves gazdaságfejlesztési tervéről szóló törvényjavaslat vitájában szólott hozzá. Trencsik

80 *Stenografická zpráva o priebehu ustavujúcej (1.), 2. a 3. schôdzky Slovenskej národnej rady z 18. decembra 1954 v Bratislave*, 30–31. p.

81 Digitální knihovna, NS RČS 1954-1960, *Těsnopisecká zpráva o 3. schůzi Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve středu dne 14. prosince 1954*, <https://www.psp.cz/eknih/>

János két felszólalásának egyike a felszabadulás 10. évfordulója alkalmából indított város- és faluszépítési akcióról szóló jelentés, a másik a tanítók és az iskolai dolgozók továbbképzésének egységes rendszeréről előterjesztett törvény tervezete kapcsán hangzott el.

Pongrácz Frigyes a népgazdaság fejlesztésének 1955. évi tervéről, Török Pál és Berta János a szlovákiai építészeti helyzetéről, Janó Károly a tudománynak és a kutatásnak a gyakorlati életben nyújtott segítségéről elhangzott beszámolóhoz szolt hozzá, Tóth Imre a Szlovákia 1958. évi, Árvay József az 1960. évi költségvetéséről előterjesztett törvénytervezet vitájában, Nagy István pedig az SZNT-nek a szlovák nemzeti felkelés 14. évfordulója alkalmából megtartott ünnepi ülésén szólalt fel. Tóth Imre egy alkalommal bizottsági előadó is volt, ő terjesztette elő a Földművelésügyi Bizottság és a Jogi Bizottság közös jelentését a szlovákiai tokaji szőlőtermő vidék fejlesztéséről és a tokaji szőlők nyilvántartásáról szóló törvény javaslatáról. A többi négy magyar képviselő, Brandics András, Prokos József, Szeifert Ferenc és Vida Irma anélkül ülte végig a hatéves megbízási időszakot, hogy a parlament ülésein akár csak egyetlen alkalommal is felszólalt volna.

A nemzetiségi tematika e felszólalásokban ritkán került terítékre, ha mégis, akkor általában a csehszlovák kormány és a kommunista párt nemzetiségi politikáját, valamint a Szovjetuniót felmagasztaló kötelező dicshimnusz kíséretében. Ennek egyik tipikus példáját Trencsik János szolgáltatta, aki 1955. október 18-án a tanítók és az iskolai dolgozók továbbképzésének egységes rendszeréről előterjesztett törvénytervezet vitájában egyebek között a következőket jelentette ki: „Pártunk és kormányunk a nemzeti kérdés leninisztálini értelmezéséből kiindulva valamennyi nemzetiségnek, amely együtt él köztársaságunkban és együtt építi a szocializmust, teljes egyenjogúságot, hiánytalan gazdasági és kulturális fejlődést biztosít. Megoldottuk az országunkban élő nemzetek – csehek és szlovákok – és nemzetiségek – magyarok, ukránok, lengyelek – kölcsönös viszonyának kérdését, mégpedig a proletár nemzetköziség szellemében, a Szovjetunió példája és tapasztalatai szerint. De más megoldás nem is volna lehetséges olyan országban, amely új szocialista társadalmi rendet épít.” Trencsik, miután beszámolt a magyar iskolahálózat fejlődéséről, kijelentette azt is, hogy a magyar tannyelvű iskolák egyik fő feladata az lesz, hogy „tanítói szeretettel és forró lelkesedéssel neveljék tanítványaikat csehszlovák szocialista hazánk és felszabadítónk, a Szovjetunió szeretetére”.⁸²

Hasonlóan fogalmazott Dénes Ferenc is 1956. augusztus 2-án a Megbízottak Testülete új programnyilatkozatának vitájában. Dénes – a többi felszólalóhoz hasonlóan – elsősorban a Nemzetgyűlés két nappal korábban elfogadott 33/1956. számú alkotmánytörvényével foglalkozott, amely a szlovák nemzeti szervek jogköreit szabályozta. Az alkotmánytörvény első alkalommal emlékezett meg a magyar kisebbségről, amikor kimondta, hogy az SZNT „az egyenjogúság szellemében kedvező feltételeket

82 *Stenografická zpráva o priebehu 9. a 10. schôdzky Slovenskej národnej rady 18. októbra 1955 v Bratislave*, 28–30. p.

biztosít a magyar és ukrán nemzetiségű polgárok gazdasági és kulturális élete számára”.⁸³ Dénes szerint ezzel a köztársaság magyar és ukrán dolgozói a történelem során először kaptak egyenjogúságot. „Pártunk és kormányunk – szögezte le Dénes – a nemzeti kérdéstről szóló marxista-leninista tanításából kiindulva, a köztársaságunkban élő és a szocializmust együttesen építő valamennyi nemzetiségnek teljes gazdasági és kulturális fejlődést, teljes egyenjogúságot biztosít. Nemzeteink és nemzetiségeink kölcsönös viszonyának kérdését a proletár nemzetköziség szellemében oldotta meg a Szovjetunió példájára, amely következetesen valóra váltva Leninnek a nemzetiségi kérdéstről szóló tanítását, biztosította a szovjet ország nemzeteinek megbonthatatlan egységét és összetartását.”⁸⁴

Árva József 1960. március 3-án az 1960. évi költségvetésről előterjesztett törvény tervezetének vitájában a dél-szlovákiai beruházások – a komáromi hajógyár, a párkányi cellulóz- és papíruzem, a kassai gépgyár és az ágcseryői átrakodó állomás – felsorolásával, a magyar nyelvű könyvkiadás, a Csemadok és a komáromi Magyar Területi Színház sikereivel, végül pedig a Nagymegyeri járás gazdasági eredményeinek ismertetésével illusztrálta, hogyan gondoskodik a költségvetés a magyar lakosság gazdasági és kulturális fejlődéséről.⁸⁵ A hatalom iránti szerverilizmus jellemezte Nagy Istvánnak az SZNT 1958. augusztus 29-i ünnepi ülésén elmondott beszédét is. Nagy a szlovák nemzeti felkelés 14. évfordulóján a „feudális fasiszta Horthy-rendszer” ostromozása mellett a szlovák felkelésnek a magyar dolgozók általi lelkes fogadtatására, valamint a szlovák, a cseh és a magyar dolgozók közötti kötelékek még szorosabbra fűzésében játszott szerepére mutatott rá. Szerinte a felkelés a szlovák nemzet történelmének legdicsebb fejezete, amelyre az itt élő magyar dolgozók is büszkék, mert – amint kifejtette – „közös hazának, a Csehszlovák Köztársaságnak vagyunk a fiai és ezért a hazáért lüktet a mi szívünk is”.⁸⁶

A magyar képviselők tizennégy felszólalásukból hatot, tehát felszólalásaik közel felét magyar nyelven tartották meg. A magyarul felszólaló képviselők Trencsik János, Árva József, Pongrácz Frigyes, Berta János és Nagy István voltak. A következő választási ciklusban, az 1960-as évek elején még elhangzott néhány magyar nyelvű felszólá-

83 Közli *Új Szó*, 1956. augusztus 2. A szlovák nemzeti szervekről szóló 1956. július 31-i alkotmánytörvény, 3. p.

84 *Stenografická zpráva o priebehu 13., 14., 15. a 16. schôdzky Slovenskej národnej rady 2. a 3. augusta 1956 v Bratislave*, 37–40. p.; közli *Új Szó*, 1956. augusztus 4. Dénes Ferenc képviselőnek, a Szlovák Nemzeti Tanács alelnökének felszólalása, 2. p.

85 *Stenografická zpráva o priebehu 33. schôdzky Slovenskej národnej rady z 3. marca 1960*, 27–29. p.

86 *Stenografická zpráva o priebehu 26. (slávnostnej) a 27. schôdzky Slovenskej národnej rady z 29. augusta 1958 v Bratislave*, 14–15. p.; közli *Új Szó*, 1958. augusztus 30. Csehszlovákia magyar dolgozói a szocialista országépítésben való lelkes részvételükkel bizonyítják be hazánk iránti hűségüket, 2. p.

lás, a későbbiekben azonban már nem találunk rá példát. A magyar nyelvű felszólalások azonban nem is annyira a magyar képviselők tudatos jogérvényesítési törekvéseire, mint inkább szlovák nyelvtudásuk hiányára vezethetőek vissza, valamint a hatalomnak arra a szándékára, hogy ezzel is a párt nemzetiségi politikájának a helyességét demonstrálja.

A Nemzetgyűlés magyar képviselői még az SZNT magyar képviselőinél is inkább statisztaszerepre voltak kárhóztatva. A parlament plenáris ülésein a 9 magyar képviselő közül egyedül Lőrincz Gyula szólalt fel, előbb 1956 februárjában az 1956. évi állami költségvetésről szóló törvény, majd 1957 októberében a színháztörvény tervezetének vitájában, 1958 júliusában pedig előadóként ő terjesztette elő a Kulturális Bizottság jelentését a folyóiratok kiadását módosító törvény tervezetéről. Nem tartotta szükségesnek a hatalom még azt sem, hogy a magyar képviselőket bevonja annak a törvénynek az elfogadásába, amellyel véglegesen rendezték a második világháború után csehszlovák állampolgárságuktól megfosztott magyarok állampolgárságát. A törvény tervezetének bizottsági előadója, Augustín Mlkyv képviselő szerint 1958-ban még mindig 15–20 ezer volt azoknak a magyaroknak a száma, akik a 33/1945. számú elnöki dekrétum alapján elveszítették az állampolgárságukat, s azóta sem kapták azt vissza.⁸⁷ Az 1958. október 17-én elfogadott 72/1958. számú törvény szerint az érintettek a törvényből adódóan automatikusan visszakapták a csehszlovák állampolgárságukat, amennyiben lakóhelyük a Csehszlovák Köztársaság területén volt, és nem voltak más állam állampolgárai.⁸⁸

3. táblázat. A prágai Nemzetgyűlés 1954-ben megválasztott magyar nemzetiségű képviselői

Név	Születési év	Foglalkozás	Párttagság	Választókerület száma és neve
Csank Jenő	1912	a gesztetei hnb és efsz elnöke	SZLKP	325. Rimaszombat–Nyustya
Dobos Imre	1917	a leleszi efsz elnöke	SZLKP	356. Királyhelmece
Lőrincz Gyula	1910	a Csemadok elnöke, az Új Szó főszerkesztője	SZLKP	321. Füleke–Losonc–Rimaszombat
Petrás Gabriella	1929	párkányi tanítónő	pártonkívüli	294. Párkány
Pollák Lajos	1909	a felsőpatonyi efsz elnöke	SZLKP	290. Dunaszerdahely
Porubszky Béla	1921	a lekéri állami gazdaság gépésze	SZLKP	295. Zseliz–Léva
Stromp József	1909	a jánoki efsz elnöke	SZLKP	349. Szepsi
Szigli Mária	1930	éberhárdi traktoros	SZLKP	289. Somorja–Dunaszerdahely
Vrábel Vendel	1919	az imelyi efsz elnöke	SZLKP	293. Ógyalla

87 Digitální knihovna, NS RČS 1954–1960, *Těsnopisecká zpráva o 27. schůzi Národního shromáždění Republiky československé v Praze ve čtvrtek a v pátek 16. a 17. října 1958*, <https://www.psp.cz/eknih/>

88 *Sbírka zákonů Republiky československé*. Ročník 1958, částka 29., 195–196. p.

Meglepő módon annak sem érezte szükségét a hatalom, hogy az 1956-os magyar forradalmat a magyar képviselőkkel is elítéltesse. A Nemzetgyűlés 1956. december 1-jei ülésén a nemzetközi helyzetről tartott beszámolójában előbb Viliam Široký miniszterelnök, majd ezt követően több képviselő is éles szavakkal ítélte el a magyarországi „ellenforradalmat”, magyar nemzetiségű képviselő azonban nem akadt közöttük.⁸⁹ A kérdéssel kapcsolatos teljes képhez ugyanakkor hozzátartozik, hogy két magyar parlamenti képviselő, ha nem is képviselői, hanem párt-, illetve közéleti tisztségéből adódóan, valamint az általuk irányított intézmények, aktív szerepet vállaltak a magyar forradalommal szembeni ellenkampányban. A pozsonyi pártközpontban 1956. október 28-án Lőrincz Gyulát állították annak az SZLKP KB keretén belül létrehozott propagandaközpontnak az élére, amelynek a Magyarország felé irányuló „legális és illegális” propagandát kellett megszerveznie.⁹⁰ Az ugyancsak Lőrincz által irányított Csemadok vezetősége másnap, október 29-én nyilatkozatban ítélte el az „ellenforradalmat”, mint „a nemzetközi reakcióval szövetkezett ellenforradalmi bandák népellenes kísérletét”, céljaként pedig azt nevezte meg, hogy újra gyárosokat, földbirtokosokat, bankárokat, grófokat és bárókat ültessenek a magyar nép nyakára.⁹¹

A forradalommal szembeni propagandába tevékenyen bekapcsolódó másik parlamenti képviselő Dénes Ferenc, az SZNT alelnöke volt, aki 1955 márciusában váltotta fel Lőrincz Gyulát az *Új Szó* főszerkesztői tisztségében. A Dénes által vezetett *Új Szó* 1956 őszen nem csak a Szlovákia magyar lakossága, hanem a Magyarország felé irányuló propagandából, az ottani szovjetbarát erők támogatásából is kivette a részét. A lapnak 1956. október 28-tól kezdődően december 2-ig összességében huszonöt magyarországi terjesztésre szánt különszáma jelent meg, átlagosan ötvenezres példányban, amelyek egyenesen Dénes főszerkesztő irányításával készültek, s tartalmukat a pártközpont ideológiai osztályával is rendszeresen megvitatták. (Popély 2018, 117–138. p.) Dénes, aki 1955 áprilisa óta tagja volt az SZLKP KB-nak is, a KB 1956. december 12–13-i ülésén az *Új Szó* és a szlovákiai magyar értelmiség „ellenforradalom” alatti tevékenységéről is beszámolt. Ennek során elítélően nyilatkozott a lap azon szerkesztőiről és azokról az értelmiségiekről, akik az „ellenforradalom” hivatalos értékelésével ellenkező álláspontot fogalmaztak meg és próbáltak a lap hasábjain megjelentetni.⁹²

A két törvényhozó testület 1954-ben megválasztott magyar nemzetiségű képviselőinek történetéhez tartozik, hogy amíg az SZNT képviselői megbízatásuk végéig, azaz 1960-ig mindnyájan megtartották a mandátumukat, a Nemzetgyűlés egyik képviselője,

89 Digitální knihovna, NS RČS 1954-1960, *Těsнопisecká zpráva o 14. schůzi Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve čtvrtek dne 29. listopadu, v pátek dne 30. listopadu a v sobotu dne 1. prosince 1956.*, <https://www.psp.cz/eknih/>

90 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 933., a. j. 148.

91 *Új Szó*, 1956. október 30. A Csemadok központi elnökségének felhívása, 2. p.

92 SNA, f. ÚV KSS – pléna, k. 1836., a. j. 30.

Szigli Mária 1957 márciusában lemondott a parlamenti mandátumáról. A magyar képviselők száma azonban ezzel nem változott, mivel az 1957. május 19-én megtartott pótválasztások során a 289. számú választókerületben – amelyben 1954-ben Szigli is megválasztották – Fehér Zdenkát, a somorjai efsz dolgozóját indították és választották képviselővé, aki a Nemzetgyűlés legközelebbi, 1957. július 4-i ülésén le is tette a képviselői esküt.⁹³

Az 1960-ban kezdődő új választási ciklusban az SZNT magyar képviselői közül Dénes Ferenc, Szeifert Ferenc, Tóth Imre és Vida Irma ismét helyet kapott a szlovák parlamentben. Képviselő maradt Árvay József és Berta János is, számukra azonban a továbbiakban már nem a pozsonyi, hanem a prágai törvényhozásban biztosítottak mandátumot. A Nemzetgyűlés magyar képviselőit ugyanakkor – Lőrincz Gyula kivételével – teljes egészében lecserélték. A pótválasztáson megválasztott Fehér Zdenka egy jó évtized elteltével, 1971-ben, ezúttal már az SZNT képviselőjeként tért vissza a parlamentbe.

A politikai életnek hosszú távon mindössze ketten, Dénes Ferenc és Lőrincz Gyula maradtak a részesei. A magyar kisebbség egyik legszervilisebb politikai reprezentánsaként számon tartott Dénes az SZNT Elnökségében 1964-ig, magában a parlamentben 1971-ig őrizte meg a helyét. A prágai tavasz idején egyike volt a reformokkal szembeálló, legdogmatikusabb pártfunkcionáriusoknak, ezért miután az *Új Szó* szerkesztősége is megtagadta vele az együttműködést, 1968 májusában leváltották a lap éléről, s nem kapott helyet az SZLKP 1968 augusztusában megválasztott új Központi Bizottságában sem. A husáki normalizáció első éveiben az SZNT fő normalizátorai közé tartozott, majd az 1970-es években a Csehszlovák–Szovjet Baráti Szövetség *Szovjetbarát* című havilapját szerkesztette.⁹⁴

Lőrincz Gyula számos párt- és közéleti tisztségéből adódóan a szlovákiai magyarság legbefolyásosabb vezetőjévé és első számú képviselőjévé vált a hatalomban. 1968-ig tagja volt az SZLKP, 1958–1968 között és 1971-től pedig a CSKP Központi Bizottságának. Egyike volt annak a két magyarnak, aki a pártállami években az SZLKP KB Elnökségében is helyet kapott.⁹⁵ 1980-ban bekövetkezett haláláig prágai parlamenti képviselő, s az 1968–1972 közötti évek kivételével a Csemadok elnöke is volt, e mellett pedig 1968–1975 között – immár másodszer – az *Új Szó* főszerkesztői tisztségét is betöltötte. 1977-ben a Szlovák Képzőművészek Szövetségének elnökévé, majd 1978-ban a Csehszlovák Képzőművészek Szövetségének alelnökévé is megválasztották.⁹⁶

93 SNA, f. ÚV KSS – Preds., k. 547., a. j. 169.; Digitální knihovna, NS RČS 1954-1960, *Těsnopisecká zpráva o 19. schůzi Národního shromáždění republiky Československé v Praze ve čtvrtek 4. a v pátek 5. července 1957*, <https://www.psp.cz/eknih/>

94 Dénes politikusi és életpályájára I. Pešek 2003, 75–78. p.

95 Lőrincz 1964–1968 között volt a KB Elnökségének tagja. A másik magyart, Dudás Kálmán dunaszerdahelyi járási párttitkárt két évtizeddel később, 1988-ban választották be az SZLKP KB Elnökségébe.

Források és irodalom

Levéltári források

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
fond: XIX-J-1-j, Külügyminisztérium TÜK-iratai

Slovenský národný archív, Bratislava (Szlovák Nemzeti Levéltár, Pozsony)
fond: Úrad predsedníctva Zboru povereníkov – zasadnutia Zboru povereníkov
fond: Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska – pléna
fond: Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska – Predsedníctvo
fond: Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska – Sekretariát
fond: Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska – tajomník Moško

Jogforrások

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1946
Sbírka zákonů republiky Československé 1948, 1954, 1958
Zbierka zákonov Slovenskej národnej rady 1954

Forráskiadványok

Stenografická zpráva o priebehu schôdzky Slovenskej národnej rady 1954–1956, 1958, 1960
Stenografický zápis o priebehu zasadnutia Slovenskej národnej rady 1954

Internetes forrás

Digitální knihovna. <https://www.psp.cz/eknih/>, *Těsнопisecká zpráva o schůzi Národního shromáždění republiky Československé 1954, 1956, 1958*
Digitální knihovna. <https://www.psp.cz/eknih/>, *Těsнопisecká zpráva o schůzi Prozatímního Národního shromáždění republiky Československé 1946*

Korabeli sajtó

Pravda (Pozsony) 1954
Rudé právo (Prága) 1954
Szabad Földműves (Pozsony) 1954
Új Ifjúság (Pozsony) 1954
Új Szó (Pozsony) 1954, 1956, 1958

Szakirodalom

A Csehszlovák Köztársaság alkotmánya 1949. Bratislava, Tatrán.
Barnovský, Michal 1998. Prvé voľby v totalitnom režime 30. mája 1948. In Barnovský, Michal–Ivaničková, Edita (ed.): *Prvé povojnové voľby v strednej a juhovýchodnej Európe.* Bratislava, Veda, 170–182. p.

- Bukovszky László 2016. *A Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség és a Mindszenty-per szlovákiai recepciója*. Budapest–Somorja, Nemzeti Emlékezet Bizottsága–Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Jablonický, Jozef 1965. *Slovensko na prelome*. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatúry.
- Kaplan, Karel 1993. *Csehszlovákia igazi arca 1945–1948*. Pozsony, Kalligram.
- Kiss József 1980. *Major István*. Bratislava, Pravda Könyvkiadó.
- Krejčí, Oskar 2006. *Nová kniha o volbách*. Praha, Professional Publishing.
- Krivý, Vladimír–Zemko, Milan 2008. *Volby do zákonodarných orgánov na území Slovenska 1920 – 2006*. Bratislava. Štatistický úrad Slovenskej republiky.
- Pešek, Jan a kol. 2003. *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948 – 1989. Personifikácia politického vývoja*. Prešov. Vydavateľstvo Michala Vaška.
- Pešek, Jan 2012. *Komunistická strana Slovenska. Dejiny politického subjektu I*. Bratislava, Veda.
- Popély Árpád szerk. 2008. *Iratok a csehszlovákiai magyarság 1948–1956 közötti történetéhez I. Válogatás a csehszlovák állami és pártszervek magyar kisebbséggel kapcsolatos dokumentumaiból. Spisy k dejinám Maďarov v Československu v rokoch 1948 – 1956 I. Výber z dokumentov československých štátnych a straníckych orgánov o maďarskej menšine*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Popély Árpád szerk. 2014a. *Iratok a csehszlovákiai magyarság 1948–1956 közötti történetéhez II. Válogatás a prágai magyar követség és a pozsonyi magyar főkonzulátus magyar kisebbséggel kapcsolatos jelentéseiből*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Popély Árpád 2014b. *Fél évszázad kisebbségben. Fejezetek a szlovákiai magyarság 1945 utáni történetéből*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Popély Árpád 2018. A magyar forradalommal szembeni propaganda a pozsonyi Új Szóban. In Simon Attila (szerk.): *Az 1956-os forradalom visszhangja Csehszlovákiában*. Budapest–Somorja, Nemzeti Emlékezet Bizottsága–Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Simon Attila 2018. Maďarská (politická) elita v medzivojnovom Československu – náčrt témy. *Forum Historiae*, r. 12., č. 1., 114–128. p.
- Štatistická príručka Slovenska 1947* 1947. Bratislava, Štátny plánovací a štatistický úrad.
- Šutaj, Štefan 2002. *Slovenské občianske politické strany v dokumentoch (1944 – 1948)*. Košice, Slovenská akadémia vied–Spoločenskovedný ústav SAV.
- Szabó Rezső 2004. *A Csemadok és a Prágai Tavasz. Beszélgetések, cikkek, előadások, dokumentumok*. Pozsony, Kalligram.
- Tóth László összeáll. 1995. *„Hívebb emlékezésül...” Csehszlovákiai magyar emlékiratok és egyéb dokumentumok a jogfosztottság éveiből 1945–1948*. Pozsony, Kalligram.
- Vartíková, Marta zost. 1971. *Komunistická strana Slovenska. Dokumenty z konferencie a plén 1944 – 1948*. Bratislava, Pravda.

ÁRPÁD POPÉLY

FROM DISFRANCHISEMENT TO PARLIAMENTARY REPRESENTATION. THE FIRST HUNGARIAN REPRESENTATIVES IN THE PARLIAMENT OF PRAGUE AND BRATISLAVA

After World War II the Hungarian minority in Czechoslovakia was not only deprived of its citizenship but also its franchise. For this reason, in parliamentary elections of 1946 and 1948, the Hungarian population was not allowed to take part. The first parliamentary elections in which Hungarians could finally vote, and Hungarian representatives could be elected to the parliaments of Prague and Bratislava, were the elections in 1954. While out of 368 representatives of the Czechoslovak Parliament in Prague 9 were Hungarians, this rate in the Slovak Parliament in Bratislava is 13, out of 104 representatives. The study features both their election and activities. From then on, until the democratic turn in 1989, the Hungarian minority was constantly provided seats in both parliaments. However, the Hungarian MPs were not elected by the Hungarian community but were chosen and brought to parliament by the communist party. Their charge was to demonstrate the “proper” nationality policy of the communist party. Opportunities to stand for the Hungarian minority’s interests were almost none.